

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Historie a vývoj české měny

Lenka Valtrová

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
Katedra ekonomických teorií
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Valtrová Lenka

Podnikání a administrativa

Název práce

Historie a vývoj české měny

Anglický název

History and Evolution of Czech Currency

Cíle práce

Cílem práce bude popsat vývoj české měny. V práci budou zachyceny významné události a změny, které její užití a sílu ovlivnily. Bude analyzována i současná kupní síla české koruny a její stabilita.

Metodika

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Aktuální informace budou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Využita bude metoda deskripce, komparace.

Harmonogram zpracování

získání podkladových materiálů, odborných publikací k literární rešerši: 01/2011 - 05/2011

zpracování literární rešerše: 06/2011 - 09/2011

zpracování praktické části a formulování závěrů práce: 10/2011 - 12/2011

úpravy a dokončení práce: 01/2012 - 02/2012

odevzdání práce: 03/2012

konzultace s vedoucím práce: 01/2011 - 03/2012 (podle potřeby studenta)

průběžné předkládání dílčích částí práce: 09/2011, 12/2011, 02/2012

Rozsah textové části

30 - 40 stran

Klíčová slova

centrální banka, česká měna, koruna, kupní síla, měnový kurz, peněžnictví, vláda

Doporučené zdroje informací

HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. Československé bankovky, státopvky a mince: 1919-1992. 1.vyd. Praha: Lunarion, 1993. 128 s. ISBN 80-85774-05-4.

STANĚK, Jaroslav. Peníze v Českých zemích. Jan Bajer. 1. vyd. Praha: P.A.S., 1995. 239 s. ISBN 80-901893-1-8.

VENCOVSKÝ, František. Vzestupy a propady československé koruny: Historie československých měnových poměrů 1918 - 1992. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2003. 248 s. ISBN 80-245-0497-9.

VENCOVSKÝ, František, KOPECKÝ, Ladislav a kol. Lidé a Peníze. 1. vyd. Praha: Createam, 2002. 68 s. ISDN 80-903191-1-4.

VENCOVSKÝ, František, PŮLPÁN, Karel a kol. Dějiny měnových teorií na českém území. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2005. 485 s. ISBN 80-245-0992-X

VOREL, Petr. Od pražského groše ke koruně české: průvodce dějinami peněz v českých zemích. 1. vyd. Praha: Rybka, 2000. 551 s. ISBN 80-86182-36-3

Vedoucí práce

Stará Dana, Ing.

Termín odevzdání

březen 2012

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Historie a vývoj české měny" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Daně Staré za ochotu a věcné rady při zpracování bakalářské práce. Dále chci poděkovat svým rodičům a příteli za trpělivost a velkou podporu v průběhu mého studia.

Historie a vývoj české měny

History and Evolution of Czech Currency

Souhrn

Peníze, v různých podobách, provázejí lidskou existenci již od nepaměti. Jsou součástí každodenního života. Vývoj české měny je v teoretické části práce rozdělen dle měnových systémů od počátku ražby 1. české mince v 10. století až po současný korunový měnový systém 21. století. Práce popisuje důležité události, které ovlivnily českou měnu. Dále kvalitu, druh a vzhled jednotlivých mincí. Kromě časových os vývoje české měny zpracovaných na základě teoretické části, je praktická část věnována kupní síle koruny. Nakonec je uvedena současná stabilita české koruny vůči americkému dolaru a vůči euru.

Summary

Money, in various forms, accompanied human existence since time immemorial. They are part of everyday life. In theoretical part the development of the Czech currency is divided according to the monetary systems since the beginning of the first minting Czech coins in the 10th century to the present monetary system 21st crown century. The work describes the important events that have affected the Czech currency. Furthermore, the quality, type and appearance of individual coins. In addition to development timelines Czech currency processed on the basis of the theoretical part, practical part is devoted to the purchasing power of the crown analyzed by inflation. Finally, given the current stability of the Czech crown against the dollar and the euro.

Klíčová slova:

centrální banka, česká měna, koruna, kupní síla, měnový kurz, peněžnictví, vláda

Keywords:

central bank, the Czech currency, Czech crown, purchasing power, exchange rate, banking, government

Obsah

1 Úvod.....	- 10 -
2 Cíl práce a metodika	- 11 -
2.1 Cíl.....	- 11 -
2.2 Metodika	- 11 -
3 Teoretická východiska	- 12 -
3.1 Vývoj české měny	- 12 -
3.1.1 Předchůdci mincí.....	- 12 -
3.1.2 První české peníze - denárová měna (asi 950 - 1300).....	- 13 -
3.1.3 Grošová měna (1300 - 1520).....	- 14 -
3.1.4 Tolarová měna (1520 - 1750).....	- 16 -
3.1.5 Zlatníková měna (1750 – 1892)	- 21 -
3.1.6 Korunová měna (1892 - 2012)	- 25 -
3.2 Měnové reformy na území bývalého Československa.....	- 26 -
3.2.1 Vznik Československé republiky a měnová reforma roku 1919.....	- 26 -
3.2.2 Měnová reforma roku 1945	- 29 -
3.2.3 Měnová reforma roku 1953.....	- 30 -
3.2.4 Měnová reforma roku 1993 a vznik České republiky	- 31 -
3.3 Měna Evropské unie.....	- 32 -
3.4 ČNB a měnový kurz.....	- 33 -

3.4.1	Vliv ČNB na měnový kurz.....	- 33 -
3.4.2	Měnový kurz	- 33 -
3.5	Inflace.....	- 34 -
4	Vlastní práce	- 36 -
4.1	Časové osy vývoje české měny.....	- 36 -
4.2	Množství oběživa v ČR.....	- 38 -
4.3	Vývoj inflace v ČR.....	- 40 -
4.4	Vývoj kurzu koruny	- 41 -
4.4.1	Kurz koruny vůči americkému dolaru.....	- 43 -
4.4.2	Kurz koruny vůči euru.....	- 44 -
4.4.3	Současný vývoj kurzu koruny vůči USD a EUR	- 45 -
5	Zhodnocení výsledků a diskuse.....	- 46 -
6	Závěr.....	- 48 -
7	Seznam použitých zdrojů.....	- 49 -
8	Přílohy	- 51 -

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj jakosti pražských grošů od počátku až do konce jejich ražby	- 16 -
Graf č. 2: Oběh základních mincí na českém území v letech 950 až 2012.....	- 36 -
Graf č. 3: Měnové jednotky od roku 1900 do roku 2012.....	- 37 -
Graf č. 4: Průměrná roční míra inflace v ČR v letech 1996 až 2011 (v %).....	- 40 -
Graf č. 5: Vývoj průměrného měsíčního kurzu CZK vůči USD a EUR v letech 2003-2011	- 42 -
Graf č. 6: Průměrný měsíční kurz CZK k USD v roce 2011 a 2012	- 43 -
Graf č. 7: Průměrný měsíční kurz CZK k EUR v roce 2011 a 2012	- 44 -
Graf č. 8: Průměrný měsíční kurz CZK vůči USD a EUR za rok 2012	- 45 -

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Tolarový mincovní systém.....	- 18 -
Tabulka č. 2: Zlatníkový mincovní systém.....	- 24 -
Tabulka č. 3: Hodnota okolkovaných a zadržovaných bankovek v mld. K	- 27 -

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Vývoj výše oběživa od 1.1. 2002 do 31.12.2011	- 38 -
Obrázek č. 2: Množství bankovek a mincí v oběhu k 31.12 let 2010 a 2011	- 39 -

1 Úvod

Pokud na trhu existuje subjekt A vlastníci v daném čase přesně takové zboží, které potřebuje subjekt B a zároveň A potřebuje to, co vlastní B, jedná se o naturální či barterový obchod. I když se subjektu B podaří nalézt požadovaný subjekt A, může vzniknout problém při určování poměru vzájemné výměny. Jinak řečeno, kolik zboží subjektu B za zboží subjektu A. Řešení tohoto nedostatku časem nahradila směna vzácných kovů, především zlata a stříbra. Později se z těchto kovů začaly zhotovovat ražené mince. Zásoba vzácných kovů ale nestačila pro uspokojení potřebného množství oběživa, a tak se ke stříbru a zlatu začal přidávat stále větší poměr lacinějších kovů, což vedlo k rozsáhlému znehodnocování jednotlivých mincí. Stále narůstající počet oběživa způsobil bezcennost měny, která skončila vyhlášením kalady neboli bankrotu. S rozvojem mezinárodního obchodu vznikala nutnost převozu velkého objemu mincí, což bylo velmi riskantní a nepohodlné. Lidé si proto ukládali peníze u finančních domů, které jim vydali potvrzení (potvrzenky) o množství a hodnotě uložených prostředků. Tyto potvrzenky jsou předchůdci prvních papírových peněz. Po potvrzenkách přišlo období státovek vydávaných panovníkem nebo vládou. Emitent se zaručoval, že po čase odkoupí státovky zpět za mince v drahých kovech. Vláda ale situaci většinou neodhadla a následoval, stejně jako v případě mincí, bankrot. Státovky byly zrušeny a přešlo se na bankovky, které vydávaly pouze vyhrazené bankovní ústavy.

V současném 21. století se využívá hotovostní a bezhotovostní platební styk. Hotovostní platby se nijak zvlášť neliší od minulosti. Za zboží a služby se i dnes platí mincemi nebo bankovkami. Množství peněz v oběhu musí být neustále přepočítáváno a kontrolováno. Poškozené mince a bankovky musí být nahrazeny novými. Tento nekončící koloběh hotovostních peněz řídí pobočky České národní banky. Druhou možností je bezhotovostní platební styk. Při této platbě se peníze převádějí z účtu plátce na účet příjemce platby. Provádění bezhotovostních plateb mají v kompetenci banky, u kterých mají klienti uloženy peníze na účtech. Na základě příkazů svých klientů provádějí banky změny na účtech. Příkazy mohou být provedeny buď formou písemného dokladu, nebo prostřednictvím technických prostředků.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl

Cílem práce bude popsat vývoj české měny a získat tak přehled o platnosti jednotlivých mincí a bankovek v českých zemích. V práci budou zachyceny významné události a změny, které její užití a sílu ovlivnily. Budou popsány jednotlivé měnové reformy probíhající na území bývalého Československa od roku 1919 do roku 1993 kdy vznikla Česká republika.

V praktické části budou vytvořeny časové osy s přehledem základních obíhajících mincí a měnových jednotek na historickém a současném českém území. Dále bude analyzována kupní síla české koruny v roce 2010 a 2011 na základě vývoje inflace. Zmíněna bude i současná stabilita české koruny vůči americkému dolaru a euru v prvních třech kvartálech letošního roku 2012 dle průměrných měsíčních kurzů stanovených Českou národní bankou.

2.2 Metodika

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Důležité zjištěné informace budou zpracovány do tabulek a grafů. Aktuální data pro vypracování praktické části budou čerpána z odborných časopisů a internetových zdrojů. Pro vypracování časových os použijeme program Timeline Maker Professional. Pro vypracování ostatních tabulek a grafů budou použity Excel a Word 2007 od firmy Microsoft. Kromě metody studia odborné literatury bude dále využita metoda deskripce a komparace.

3 Teoretická východiska

Je důležité vnímat rozdíly mezi jednotlivými druhy hodnot mince. První z nich je jmenovitá (nominální) hodnota, která je na minci napsaná, dále směnná hodnota, která vyjadřuje, co je možné za minci skutečně koupit a nakonec hodnota vnitřní neboli reálná vyjadřující hodnotu mince, jako kusu kovu. Kromě hodnoty mince je potřeba znát i ryzost mince, která označuje poměr drahého kovu k hrubé váze mince. Obsahuje-li např. mince 5 g stříbra a váží celkem 10 gramů, má ryzost 500/1000 (Vandas, 1994).

V práci je použit výraz kreditní mince (z latinského credere = věřiti), jejíž poměrná hodnota k jiným nominálům je zákonem pevně stanovena. Příjemce se řídí nominální hodnotou na minci uvedenou, přičemž vnitřní hodnota je většinou nedůležitá s ohledem na méně hodnotný kov použitý při její výrobě (Petráň, Radoměský, 2001).

3.1 Vývoj české měny

3.1.1 Předchůdci mincí

Historie peněz počala v době, kdy lidé začali směňovat věci, které vlastnili, za věci které chtěli nebo potřebovali. Mezi prvními prostředky směny se řadily především předměty, které měly obecně a široce uznávanou hodnotu. Jednalo se převážně o předměty živočišného původu, jako jsou kožešiny, mušle, dobytek, dále předměty rostlinného původu např. tabák, čaj, obilí a v pozdější době dominovaly nerosty, např. olovo, měď, sůl a vzácné kovy (Vencovský, Kopecký, 2002). Veškeré zmíněné druhy zboží se časem vydělili ze všeho ostatního zboží, bylo možné je téměř kdykoliv směnit za jiné zboží, pro které se stalo všeobecným ekvivalentem. Šlo o tzv. fázi naturálních platidel, která má pro další vývoj peněz velký význam. V tomto období vývoje směny počíná numismatické bádání (Petráň, Radoměský, 1996). Numismatika je věda, která se mimo jiné zabývá zkoumáním vnějších a vnitřních vlastností kovových mincí, v souvislosti s ostatními událostmi, hlavně s hospodářskými a sociálními jevy osvětluje dějinný vývoj a dějinný úkol peněz (Nohejlová-Prátová, 1986).

„Postupně začala převažovat jako prostředek obchodování platidla, která byla spolehlivější svou trvalou hodnotou. Tak vznikly peníze. Výměna přebytků neboli naturální hospodářství byla postupně nahrazována hospodářstvím peněžním. V dobách hospodářských a politických krizí a peněžních rozvratů se lidé k naturálnímu hospodářství vraceli“ (Vencovský, Kopecký, 2002).

Měnové poměry na českém historickém území stejně jako v ostatních zemích vždy úzce souvisely s obchodní, politickou a hospodářskou situací státu i jeho okolí, s velikostí osobnosti v čele státu a s řadou dalších faktorů (Petráň, Radoměřský, 2001).

„Český název peníze vznikl z latinského pecunia. Český výraz platit je odvozen od slova plátno, které bylo kdysi běžným prostředkem směny. Kupovalo a prodávalo se za plátno, platilo se“ (Vencovský, Kopecký, 2002).

3.1.2 První české peníze - denárová měna (asi 950 - 1300)

Skutečný vznik nejstarších peněz na území českého státu spadá do 10. století našeho letopočtu, ale bližší okolnosti a přesnější vročení této významné události dodnes zůstává předmětem diskusí odborníků (Vorel, 2000). Prvním českým mincím se říkalo denáry (viz. Příloha 1), podle latinského označení tehdejších evropských mincí. Většina předních historiků a numizmatiků přisuzuje ražbu prvních českých denárů knížeti Boleslavu I. z rodu Přemyslovců. České denáry se razily od druhé poloviny 10. století, až do počátku 13. století (Petráň, Radoměřský, 1996). *„Od samého počátku ražby byly tyto jakostní stříbrné mince skutečnou peněžní jednotkou, vytlačující ze směnného styku obyvatelstva zbytky naturálních platidel“ (Hásková, 1993).*

Začátkem 11. století docházelo k častému znehodnocování mince tzv. renovatio monetae. Šlo o výměnu starší jakostnější mince za novou s menším obsahem drahého kovu, ale se zachováním stejné nominální hodnoty. Renovatio monetae bylo běžnou inflační metodou, kterou panovníci využívali k rozšíření svých peněžních prostředků a to na úkor místních obyvatel i cizinců (Vorel, 2000). O nápravu se pokusil kníže Břetislav svou měnovou reformou spočívající v celkovém snížení obsahu stříbra

a menším průměru denáru. Reforma nebyla příliš úspěšná, neboť okolní státy přestaly nově zhotovené mince přijímat. Nejhuře na tom byly denáry za knížete Bedřicha. Během jeho vlády došlo k největšímu poklesu jakosti mincí (Staněk, 1995).

S vládou Přemysla Otakara I. přišly na svět nové mince se zcela odlišnou podobou oproti dřívějším denárům. Byly vytvářeny pouze jednostranně z velmi tenkého stříbrného plíšku, jehož latinské označení „brattea“ dalo mincím český název brakteáty (viz. Příloha 1). Zavedení nové mince nezměnilo peněžní systém denárové měny. Termín brakteát se neužíval jako měnová jednotka, ale pouze jako označení určitého typu mince (Vorel, 2000). Nejprve se vyráběly tzv. velké brakteáty o velikosti 40 - 42 mm a váze 1g. Později v 60. letech 13. století se začaly razit také brakteáty střední s rozměry 27 - 30 mm a váhou 0,75g a brakteáty malé o průměru 16mm a váze 0,35g (Hásková, 1993). Za vlády Přemysla Otakara II. se na brakteátech poprvé použilo vyobrazení dvouocasého lva (Vorel, 2000). Tento symbol je do současné doby považován jako jeden ze znaků české státnosti.

3.1.3 Grošová měna (1300 - 1520)

„Zásadní reforma krále Václava II. v roce 1300 zrušila denárovou měnu a zavedla měnu grošovou. Jejím základem se staly proslulé stříbrné pražské groše (viz. Příloha 1). Přechod k těmto novým mincím byl umožněn nálezem bohatých ložisek stříbra u Kutné Hory“ (Vencovský, Kopecký, 2002). Součástí měnové reformy bylo vydání Horního zákoníku Ius regale montanorum. Tento zákoník byl sepsán za pomoci florentských právníků. Obsahoval přesné vymezení podílu krále na těžbě a mincování. Dále také druh a hodnotu hřivny spolu s daným počtem mincí, které měly být z kovu raženy. Ius regale montanorum byl později základním vzorem pro ostatní evropské zákoníky. Společně s grošem vznikla nová drobná stříbrná mince nazývaná parvus (viz. Příloha 1), odpovídající 1/12 pražského groše. Parvus se razil až do roku 1384, kdy ho nahradily halěř peníz (Petráň, Radoměřský, 1996).

„Pražské groše byly raženy po dobu téměř čtvrt tisíciletí a produkce jen kutnohorské mincovny se odhaduje na půl miliardy těchto mincí. Pražské groše šířily slávu českého království i v daleké cizině, kam se tehdy jako hodnotná mince dostávaly s obchodem“ (Petráň, Radoměský, 2001).

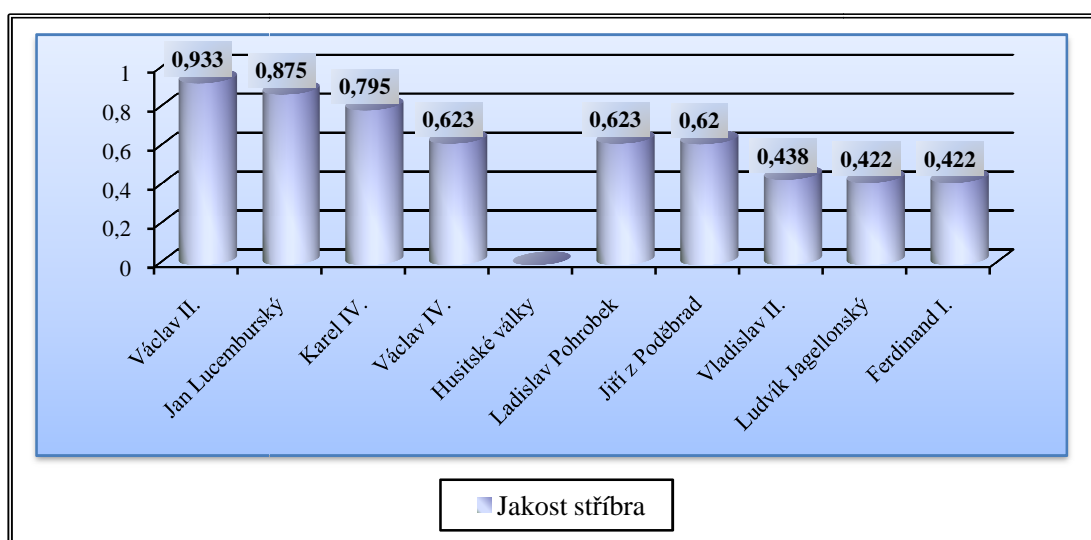
Podobně jako u denárů, docházelo ke znehodnocování a snižování obsahu stříbra v jednotlivých groších. Právě kvůli opotřebování stříbrných grošů se za vlády Jana Lucemburského přešlo částečně v roce 1324 k ražbě zlatých dukátů nazvaných florény (viz. Příloha 1). Mince byly raženy podle vzoru italské Florencie, proto dostaly název české florény. V ražbě zlatých dukátů pokračovali po Janu Lucemburském i dva následníci českého královského trůnu, Karel IV. a Václav IV. Z doby husitské není uchováno dostatek věrohodných dokumentů, které by nás informovaly o organizaci ražby českých mincí. Naopak zmínek o zhoršování kvality a padělání mincí v důsledku husitských válek se zachovalo mnoho. Historici prozatím nejsou schopni rozlišit, které z nalezených mincí pochází z doby husitské a které z doby pohusitské. Situaci komplikuje především skutečnost, že i po smrti krále Václava IV. pokračovala ražba českých mincí v nezměněné podobě, a to jak v případě drobných peněz, tak i grošů, nesoucích na sobě jméno zemřelého krále (Vorel, 2000).

Na groše Václava IV. navázal mladičkový král Ladislav Pohrobek a po něm v roce 1469 Jiří Poděbradský. V průběhu vlády Vladislava II. Jagelonského klesla ryzost nově ražených grošů, téměř o 1/3 původní jakosti. S podobnou ryzostí pokračoval též Ludvík Jagelonský a po něm i poslední panovník razící nové pražské groše Ferdinand I. Pražský groš zůstal součástí peněžního oběhu až do roku 1644 kdy Ferdinand III. vydáním patentu zrušil definitivně jeho platnost. Dva týdny po vyhlášení patentu, začaly mincovny odebírat veškeré pražské groše jako pagament za cenu kovu (Petráň, Radoměský, 2001).

Níže uvedený Graf č. 1 znázorňuje úbytek množství stříbra v pražském groši od zavedení knížetem Václavem II. až po zrušení jeho ražby rakouským arcivévodou Ferdinandem I. Nejvyšší kvalita grošů vznikaly hned v počátku jejich uvedení do peněžního

oběhu právě za vlády Václava II., kdy měly české země k dispozici nově nalezená ložiska stříbra. Postupně stříbro ubývalo a panovníci pro udržení svého bohatství zvolili metodu *renovatio monetae*, která byla již v minulosti velmi oblíbená. Staré mince se vyměňovaly za méně kvalitní, s nižším obsahem stříbra, ale se stejnou nominální hodnotou.

Graf č. 1: Vývoj jakosti pražských grošů od počátku až do konce jejich ražby

Zdroj: vlastní zpracování; údaje z monografické publikace: Vencovský F., *Měnová politika v české historii*, 1. vyd. Praha: Česká národní banka, 2001. 95s.

3.1.4 Tolarová měna (1520 - 1750)

V lednu 1520 byl šlechtické rodině Šliků udělen mincovní regál neboli právo razit vlastní mince z těžby stříbra, jehož bohatá ložiska byla objevena u Jáchymova. Německý název Joachimsthalergrosch, neboli tolský groš propůjčil ve zkrácené formě Thaler název dnes běžně používanému označení tolar (viz. Příloha 1). Na našem území se razil přibližně dalších 350 let (Vencovský, Kopecký, 2002).

S nástupem prvního Habsburka Ferdinanda I. na český trůn roku 1526 se české země staly součástí habsburského soustátí. Ferdinand I. hned v počátcích svého panování odebral roku 1528 rodině Šliků jejich dosavadní mincovní právo a z jáchymovské mincovny se stala mincovna vládní. Ferdinand I. se snažil ukončit ražbu upadající grošové měny spolu s nedávno vzniklým tolařem a nahradit je německou říšskou mincí, kterou zavedl roku 1559 v německých zemích. Po několikaletém sporu s českými stavy byl v Praze v říjnu roku 1561 dohodnut na zemském sněmu nový mincovní řád. V Čechách byl zaveden říšský groš neboli říšský zlatník (viz. Příloha 1). Pojmenování zlatník převzatý z německého „Gulden“ neměl kromě názvu se zlatem nic společného. Šlo o první minci krejcarového typu s obsahem stříbra na českém území. Jeden zlatník se rovnal 60 ti krejcarům. Hlavním důvodem vzniku nového mincovního řádu, byla Ferdinandova vize vytvořit jednotnou minci o stejné ryzosti a hmotnosti na území celé habsburské monarchie. Zavedení této německé měny se setkala s takovým odporem, že již za dvanáct let ustoupil král Maxmilián II. naléhání českých stavů a roku 1573 ji zrušil. Znovu zavedl tolaře, které se staly jádrem peněžní soustavy do roku 1750. Společně se znovu zavedenou tolařovou měnou vznikl tzv. bílý groš (viz. Příloha 1), jehož předchůdcem byl zlehčený pražský groš. Jednomu tolaři vážícímu 28,93g s jakostí 895 odpovídalo 30 bílých grošů = 210 bílých peněz (Petráň, Radoměřský, 2001; Staněk, 1995).

O částečnou stabilizaci peněžního systému se zasloužil císař Rudolf II., který vydal zákaz vývozu českého stříbra a českých peněz pryč ze země. Stanovil také kurz cizích měn a uveřejnil seznam úředně uznávaných domácích i cizích mincí tzv. berných. Nedostatek drobného oběživa vyřešil zavedením nové drobné mince zvané malý groš (viz. Příloha 1), který odpovídal polovině bílého groše (Vencovský, 2001).

„Jednalo se o jedinou minci v českém středověkém a novověkém mincovnictví s nápisem v českém jazyce“ (Kašpar, 2008).

Níže uvedená Tabulka č. 1 obsahuje přehled mincovního systému tolarové měny v období od roku 1577 až do roku 1750. Můžeme z ní vyčíst, že toлары obíhaly společně s krejcarý a jejich díly. Dále s následovníky pražského groše, a to s bílými a malými groši a bílými a malými penězi. Všechny zmíněné mince měly mezi sebou pevně stanovenou hodnotu směnitelnosti.

Tabulka č. 1: Tolarový mincovní systém

1577 - 1619	
	<p><i>tolar = 2 púltolary = 4 čtvrttolary = 30 bílých gr = 60 malých gr = 210 bílých peněz = 420 malých peněz</i></p>
1619 - 1620	
	<p><i>tolar = 3x48 kr = 6x24 kr = 12x12 kr = 50x3 kr = 150 krejcarů</i></p>
1624 - 1692	
	<p><i>tolar = 2 púltolary = 4 čtvrttolary = 30 tříkrejcarů = 90 krejcarů</i></p>
1692 - 1750	
	<p><i>tolar = 2 púltolary = 4 čtvrttolary = 8x15 kr = 20x6 kr = 40x3 kr = 120 kr</i></p>

Zdroj: vlastní zpracování; údaje z knižní publikace: Staněk J., Peníze v Českých zemích. Jan Bajer. 1. vyd. Praha: P.A.S., 1995. 239 s. ISBN 80-901893-1-8.; pozn.: (gr = groš, kr = krejcar)

Krejcarové období

Dne 23. května 1618 vyvrcholil dlouholetý spor mezi stavovskou a panovnickou mocí v Čechách. Stavové vyhodili z okna Pražského hradu dva císařské úředníky. Ani fakt, že oba čeští místodržící pád přežili, nezabránil počátku 30tileté války. Každá válka stojí mnoho peněz a čeští stavové potřebovali zajistit dostatek kvalitního oběživa pro výplatu žoldněřům. V důsledku toho schválil zemský sněm roku 1619 nový mincovní řád, jehož základ tvořil již v minulosti neoblíbený krejcar (viz. Příloha 1). Jelikož byl krejcar dlouhodobě běžně používán v ostatních zemích, byl ideální mincí pro výplatu najatých zahraničních žoldněřů, kteří svůj žold chtěli dostávat pravidelně, včas a ve kvalitní minci. Zásoby stříbra v dolech rychle ubývaly, a tak se do mincoven svážel ve velkém množství tzv. pagament, který byl tvořený převážně staršími obíhajícími mincemi a stříbrnými šperky. Ze zmíněného pagamentu se razily opět nové mince. Ražby české stavovské vlády z let 1619 - 1620 jsou charakteristické neuvedením žádného jména vydavatele. Na lící straně je vyobrazena česká královská koruna s letopočtem a kolem je latinský nápis, přeložený do češtiny jako: „v Bohu je síla“. Na rubu je znak Českého království (Vorel, 2000). Mince moravských stavů byly raženy se stejnými parametry, ale s odlišným vyobrazením. Porážkou českých stavů na Bílé hoře roku 1620 byla ukončena suverenita Českého státu, který se rozvíjel od 10. století a po většinu této doby představoval mocnou úlohu ve střední Evropě. Přibližně po dobu deseti generací byla země zbavena vlastního rozhodování a stala se provincií jiných velmocí. Stejně jako vládnutí přešlo i právo řízení peněžních poměrů v Českých zemích na vítězného habsburského císaře Ferdinanda II. Pro upevnění své vlády a zjednání si respektu nechal následně v červnu roku 1621 na Staroměstském náměstí veřejně popravit 27. českých pánů, kteří patřili mezi hlavní iniciátory Stavovského povstání. Po tomto činu přišla na řadu konfiskace majetku podstatě většiny obyvatel českých zemí. Nejvíce v této době klesaly ceny nemovitostí, neboť velká část obyvatel byla odsouzena ke ztrátě majetku, který musela prodat. Vznikl tak přebytek nabídky a cena nemovitostí šla razantně dolů (Vorel, 2000; Staněk, 1995).

Jelikož Evropou stále zmítala válka, potřebovala panovnická pokladnice zněkolikanásobit svůj obsah. Ferdinand II. viděl jediné řešení v opětovném pronájmu mincovního práva. O pronájem královského regálie ražby mincí, projevila zájem patnácti členná skupina osob různého postavení. Později se tato skupina označovala jako mincovní konsorcium. Mezi hlavní členy se řadili bankéř Jan de Witte, obchodník Jakub Bassevi, císařský místodržící Karel z Lichtenštejna a vojevůdce Albrecht z Valdštejna. Všechny tyto muže, spojoval zájem výnosné investice. Mincovny si přeměnili v továrny na peníze. Opakovaně snižovali předepsaný váhový základ mincí, což bylo v rozporu s podepsanou nájemní smlouvou. Výsledkem byly tzv. kiprové (inflační) mince mající přibližně pouze 1/5 smluvně předepsaného obsahu stříbra. Za jeden rok pronájmu si konsorcium vydělalo desítky milionů zlatých na úkor ostatních obyvatel i císaře. Přesto nebyl nikdo z členů konsorcia potrestán. Koncem roku 1623 vyhlásil císař Ferdinand II. mincovní kaladu, neboli bankrot. Hodnota veškerých mincí v oběhu byla snížena dle druhu mince na pouhou 1/6 až 1/16 nominální hodnoty (Vandas, 1994).

Strmá inflace let 1622 - 1623 a pád měny poškodil nejvíce českou šlechtu, která v kipré minci přijala splátky za zbytky svého majetku. Stejně tak byli poškozeni všichni, kterým byla v tomto roce vyplacena peněžní aktiva z předchozích let. Naopak kromě konsorcia na kaladě vydělali ti, kdo si za inflační mince nakoupili nemovitosti a panství. Inflační peníze obíhaly až do roku 1625. Jak již bylo zmíněno, Ferdinand III. ukončil definitivně v roce 1644 oběh pražských grošů. K tomuto rozhodnutí ho vedla především potřeba stříbra, neboť i v posledních nejméně kvalitních pražských groších bylo zhruba o 50% více stříbra než v tehdejších tříkrejcarech. Stažením pražských grošů získaly královské mincovny tolik potřebné stříbro pro ražbu nových mincí. Po uzavření vestfálského míru roku 1648 byla naše ekonomika ještě řadu let zničena v důsledku dlouholetých válečných škod a mimořádných vojenských daní, vybíraných pravidelně a bez výjimek. Císař Leopold I. ustanovil v březnu 1659 měnová opatření, která se označovala jako malá kalada. Šlo o snížení platební síly veškerých zahraničních drobných mincí. Cílem bylo zbavit zemi zahraniční měny a nahradit ji domácími platidly. Žádaný efekt se dostavil až o několik desetiletí později. Přesto lze považovat tuto reformu, jako jeden z mezníků v peněžním vývoji našich zemí. Také jako částečné završení snahy o sjednocení měnového systému habsburské monarchie, o které usiloval

již v 16. století Ferdinand I. Stejněho roku se též v celé monarchii začala užívat jako základní hmotnostní jednotka vídeňská hřivna, která vážila 281 g ryzího stříbra. Další úprava měny přišla roku 1692, kdy došlo k devalvaci krejcarů vůči tolaru a to z 90 na 120 krejcarů za jeden tolar. Místo tolaru se stále častěji používal výraz zlatník, až se roku 1750 stal zlatník základní jednotkou měny (Vorel, 2000).

3.1.5 Zlatníková měna (1750 – 1892)

Po celé 18. století pokračovala centralizace habsburské hospodářské a politické moci. Císař Karel VI. deklaroval roku 1713 v tzv. pragmatické sankci, že země monarchie jsou nedílným a nerozlučným celkem. Toto prohlášení podtrhla Marie Terezie o několik let později, když roku 1749 zrušila českou dvorskou kancelář, nejvyšší správní úřad zemí Koruny české, a sloučila ji s kanceláří rakouskou (Vencovský, 2001). V roce 1753 vznikla tzv. konvenční měna¹, která sjednotila měnový systém Rakouska a Bavorska. Ke konvenční měně se postupně přidávali i další země. Ve střední Evropě tedy vznikla rozsáhlá oblast, ve které bylo možno platit konvenčními mincemi, ať už byl jejich zhotovitelem kterýkoli ze zúčastněných států. Nová měna tak nahradila dřívější hrubé stříbrné mince, pro jejich odlišení se na konvenčních mincích uváděl často za letopočet křížek. Postupně se kromě stříbrných konvenčních mincí začaly razit tzv. zemské mince. Šlo o kreditní platidla vyrobená z mědi, která byla uznávána jen na území panovníka, jenž je vydal. Měděné mince byly zavedeny císařským dekretem 27. září 1760, tím se do oběhu dostávaly těžké měděné krejcarý (viz. Příloha 1) s váhou 11 gramů, jejich poloviny a čtvrtiny nazývané feniky (viz. Příloha 1) a osminy krejcaru zvané haléře (viz. Příloha 1). Zvláštní zemskou mincí určenou pro České země, byla tzv. grešle (viz. Příloha 1), nesoucí na sobě trojdílný znak Čech, Moravy a Slezska (Vandas, 1994; Vorel, 2000).

¹ Mincovní systém mezi dvěma nebo více státy sjednaný na základě mincovní konvence neboli mincovní dohody (Petraň, Radoměský, 2001).

První papírové peníze

Existují dvě základní skupiny státních papírových peněz: *Státovka* - cenný papír vydaný státem a dávaný do oběhu nuceně, což znamená, že občané jsou povinni ji přijímat. Stát si tak vytváří zdroj pro svůj rozpočet. Množství státovek není nijak limitováno, jelikož není kryto drahými kovy. Záleží pouze na rozhodnutí státu, kolik státovek uvede do oběhu. *Bankovka* - cenný papír vydaný bankou. Množství vydaných bankovek je limitováno krytím drahými kovy nebo pohledávkami banky. Povinností banky je směňovat bankovky za plnohodnotné mince. Prvními papírovými penězi byly bankocedule (viz. Příloha 1). Název pochází z italského pojmenování pro banku „banco“ a německého označení cedule či listu „Zettel“. V počátečním období (1762 - 1800) neměly bankocedule nucený oběh a byly v přibližné paritě se stříbrnou mincí, měly tedy charakter bankovky. Po roce 1800 sloužila emise bankocedulí k doplňování rozpočtu a později jako hlavní příjem rozpočtu. Tímto se změnila na charakter státovky. Oběh bankocedulí prvních emisí, jak již bylo řečeno, nebyl nucený. Bankocedule byly přijímány státními pokladnicemi, ale soukromé osoby je přijímat nemusely. Po návratu do státní pokladny, nebyly již bankocedule vraceny zpět do oběhu. Po kompletním stažení z oběhu byly dané emise veřejně spáleny na důkaz vyrovnání dluhu (Staněk, 1995).

Měděné peníze společně s penězi papírovými vyřešily definitivně znehodnocování mincí. Stát získal trvalý zdroj příjmů, který mohl využít pro financování chodu země a hlavně válečných nákladů. Vznikl ale jiný vážný problém. Stát neodhadl situaci a dal do oběhu příliš mnoho papírových platidel. Záplava papírových peněz na financování napoleonských válek dospěla v roce 1811 ke státnímu bankrotu, který připomínal kaladu z roku 1623. Hodnota peněz se snížila o 80% a některé drobné mince přestaly platit úplně (Vandas, 1994).

Drastickým řešením státního bankrotu bylo vyhlášení patentu o nápravě peněžních poměrů 15. března 1811. Císařský patent zavedl novou papírovou měnu v podobě směnných listů, kterým se lidově říkalo šajny, v poměru 5 zlatých v bankocedulích za 1 zlatý v šajnech. Tímto nahradila dosavadní bankocedulovou měnu nová měna vídeňská skládající se z papírových šajnu a původní konvenční měny. Jejím typickým znakem, byly právě papírové šajny. Aby lidé opět důvěřovali papírovým platidlům

a aby byla zajištěna jejich stabilita, zavázal se veřejně František I., že množství vydaných nových peněz nepřesáhne 1/5 nominální hodnoty inflačních bankocedulí. Původní záměr dát do oběhu směnné listy v hodnotě zhruba za 212 mil. zlatých (což byla právě 1/5) nestačil na pokrytí války s Francií a problémy státního rozpočtu se prohlubovaly. S ohledem na slib císaře nepřicházelo v úvahu zvýšit objem šajny. Svůj slib císař obešel až roku 1813 vydáním nového druhu papírových peněz, které nazval jako anticipační listy (viz. Příloha 1). Slovo anticipační mělo vyjádřit, že jde jen o prozatímní přechodné opatření, které pouze zálohuje budoucí příjmy státního rozpočtu. Ale ani emisi anticipátů se nepodařilo udržet v rozsahu, který by garantoval nápravu a stabilizaci měnových poměrů. Anticipační listy obíhaly paralelně se šajny a byly navzájem směnitelné. V podstatě měly stejný charakter jen jiný název. Společně představovaly inflační peníze (Vencovský, 2001).

Úspěšné zakončení napoleonských válek odvrátilo takřka v poslední chvíli finanční a měnovou katastrofu. Díky válečným náhradám od poražené Francie v částce 47 mil. zlatých ve stříbře a finanční výpomoci Anglie v objemu 42 mil. zlatých ve stříbře, se země mohla konečně vzchopit. Bylo zapotřebí oddělit řízení peněžního oběhu od přímého spojení s vládními financemi a svěřit ho nezávislé emisní (cedulové) bance. Jinak řečeno nahradit státovky (šajny a anticipáty) bankovkami. 1. července 1816 zahájila ve Vídni svoji činnost nově vzniklá privilegovaná rakouská národní cedulová banka. Cílem banky bylo zastavit dosavadní inflační financování státních financí, snížit záplavu papírových peněz a především dát emisní peněžní politice pevná pravidla, která by garantovala udržení stabilního měnového systému. Základem pro splnění cílů měla být za prvé dostatečná kovová rezerva cedulové banky, a za druhé vyrovnaný státní rozpočet, který bude na takové úrovni, aby mohl splácet své emisní obligace cedulové bance. Bohužel ani jeden ze záměrů se zcela nevydařil. Lidé důvěřovali stále více mincím než bankovkám. Většina obyvatel nechtěla vlastnit bankovky, a tak je jednoduše opět směnovala v bance za stříbrné mince. To ale vedlo k vyčerpání bankovní zásoby stříbra, což nebylo v plánu. Řešením bylo stanovení nového kurzu vídeňské měny v poměru 250 zlatých v bankovkách za 100 zlatých ve stříbře (Vorel, 2000).

Měnová reforma z roku 1857

V roce 1857 došlo k další měnové reformě. Rakouské císařství zrušilo dosavadní konvenční a vídeňskou měnu a zavedlo tzv. rakouskou zlatníkovou měnu. Základem byl opět zlatý, ovšem poprvé dělený podle desítkové soustavy na 100 krejcarů (Vandas, 1994).

Pro přehlednější porovnání konvenční a rakouské mincovní měny je níže uvedena Tabulka č. 2. Mimo jiné je v ní zachycen přechod z tolaru na zlatník, který se začal užívat jako základ měnového systému od roku 1750. Rakouská měna se používala do srpna roku 1892, kdy ji nahradila měna korunová.

Tabulka č. 2: Zlatníkový mincovní systém

1750 - 1857	 <p style="text-align: center;"><i>zlatník = 2x30 kr = 3x20 kr = 6x10 kr = 12x5 kr = 20x3 kr = 60 krejcarů</i></p>
Konvenční systém	
1857 - 1892	 <p style="text-align: center;"><i>zlatník = 4 čtvrtzlatníky = 5x20 kr = 10x10 kr = 20x5 kr = 25x4 kr = 100 kr</i></p>
Rakouský systém	

Zdroj: vlastní zpracování; údaje z knižní publikace: Staněk J., Peníze v Českých zemích. Jan Bajer. 1. vyd. Praha: P.A.S., 1995. 239 s. ISBN 80-901893-1-8.; pozn.: (pozn.: kr = krejcar)

3.1.6 Korunová měna (1892 - 2012)

Rakousko - uherská korunová měna

Příčinou založení rakousko-uherské korunové měny, byl celoevropský odklon od stříbra ke zlatu. Zákonem z 2. srpna 1892 byla zavedena nová měna zvaná koruna, dělící se na 100 haléřů. Jeden zlatý odpovídal dvěma korunám. Rakousko-uherská korunová měna byla měnou velmi stabilní. Název koruny, vznikl podle symbolu charakterizující císařství. Tato měna byla první a zároveň i poslední zlatou měnou na našem území. Koruna (K) se stala měnovou jednotkou až v roce 1900, do té doby se počítalo na zlatníky a krejcary. Klíčovou událostí, která rozpoutala globální válečný konflikt, byl úspěšný atentát na arcivévodu a následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Válka propukla v roce 1914 mezi dvěma koalicemi: Mocnostmi Dohody (Spojené království, Francie a carské Rusko, později Itálie a USA) a Ústředními mocnostmi (Rakousko-Uhersko, Německo a později Osmanská říše a Bulharsko). V průběhu války, zemřel dlouholetý panovník rakouské monarchie, císař František Josef I. Po něm nastoupil na dvě léta jeho prasynovec a poslední rakouský císař Karel I. Válka skončila 11. listopadu 1918 vítězstvím Dohody a kapitulací poražených Ústředních mocností. Výsledek války byl pro Rakousko-uherskou monarchii katastrofální. Kromě územních ztrát a zaplacení válečného odškodnění, musela uspořádat své vnitřní záležitosti dle požadavků vítězů. Rakousko-uherská monarchie se rozpadla a na jejích troskách vznikly nové státy. Jedním z nově vzniklých států bylo Československo. Složené z Čech, Moravy, Slovenska a Podkarpatské Rusy (Staněk, 1995).

3.2 Měnové reformy na území bývalého Československa

Česká měna prošla několika měnovými reformami, které budou níže v textu uvedeny. Měnovou reformu můžeme definovat jako zásadní úpravu národního měnového systému, která zahrnuje název peněžní jednotky, její druhy a strukturu, vztah k cenným kovům, měnový kurz, pravidla emise a oběhu peněz. Přičemž musí postihovat všechny tyto aspekty nebo alespoň část z nich. Měnová odluka naproti tomu znamená opuštění dosavadní měny a především měnové politiky, která byla spojena s měnovou politikou jiného státu. Z pravidla k ní docházelo při rozpadu států se společným peněžním systémem a se společnou měnovou politikou. Může být spojena s měnovou reformou anebo probíhat bez ní (Vencovský, 1993).

3.2.1 Vznik Československé republiky a měnová reforma roku 1919

Za oficiální vznik Československé republiky je považován 28. říjen 1918. O pár dní později 14. listopadu ustanovilo Národní shromáždění první vládu. Prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk, předsedou vlády byl zvolen Karel Kramář, ministrem financí Alois Rašín, ministrem zahraničních věcí Edvard Beneš. Jedním z hlavních úkolů nové vlády bylo dát státu spolehlivou měnu. Tohoto úkolu se plně zhostil Alois Rašín. Nejbližším cílem, Rašínova měnového programu bylo okolkování Rakousko-uherských bankovek obíhajících na území Československého státu a restrikcí peněžního oběhu prosazovat zvýšení kupní síly koruny a paralyzovat inflační znehodnocení peněz během války. Byl dočasně přerušen veškerý poštovní styk s cizinou, byly uzavřené hranice a nesmělo se převážet žádné zboží do a ze zahraničí. Kolkovací akce proběhla v sedmi dnech od 3. do 9. března 1919 v Česku, a na Slovensku byla prodloužena do 12. března. Celkem bylo ke kolkování předloženo 7,157 mld. K. Polovina z předložených bankovek se označila kolkem rovnajícím se jednomu procentu nominální hodnoty dané bankovky. Druhá část v hodnotě 2,453 mld. K, byla zadržena a byly na ni vydány jednocentní vládní dluhopisy, které byly nepřevoditelné mezi fyzickými osobami, nezastavitelné a nezabavitelné. Později se s nimi mohla splácet mimořádná dávka z majetku a z přírůstku na majetku, jejíž hlavním cílem bylo krytí části válečného dluhu Rakousko-Uherské banky, kterou bylo Československo nuceno převzít. Okolkované bankovky

(viz. Příloha 1) zajistily osamostatnění peněžního oběhu na území Československa. Šlo ale stále o rakousko-uherské peníze, proto byla v dubnu 1919 zákonem zavedena nová měnová jednotka koruna československá (Kč), která byla rovna jedné koruně rakousko-uherské. První československá státočka s hodnotou 100 Kč (viz. Příloha 1), byla do oběhu uvedena v červenci 1919. Mince se začaly razit až v roce 1922. Deflační politika propagovaná Aloisem Rašínem úspěšně směřovala k výraznému posílení československé koruny na mezinárodním a domácím trhu. Na druhé straně tato politika způsobila velký propad exportu a výroby, vzestup nezaměstnanosti, krachy bank a sociální napětí. Negativní hospodářské a sociální důsledky převážili natolik, že vláda na jaře 1925 opustila koncepci deflační politiky (Vencovský, 2003).

Tabulka č. 3: Hodnota okolkovaných a zadržovaných bankovek v mld. K

Celkem předloženo ke kolkování		7,157
z toho:	domácnosti	5,149
	státní pokladny a na mzdy	2,088
Celkem okolkováno a vráceno		4,704
z toho:	domácnosti	2,696
	státní pokladny a na mzdy	2,008
Celkem zadrženo		2,453

Zdroj: Vlastní zpracování; údaje z knižní publikace: Vencovský F., *Vzestupy a propady československé koruny: Historie československých měnových poměrů 1918-1992*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003. 248 s. ISBN 80-245-0497-9., 2003; vlastní úprava

V Tabulce č. 3 je znázorněna hodnota předložených, okolkovaných, vrácených a zadržovaných bankovek. Z tabulky je patrné, že hotovosti státních pokladen a částky potřebné k nejbližším výplatám byly okolkovány v plné výši a vráceny zpět do oběhu. Hotovost domácností byla redukována téměř o polovinu původního počtu. Na zbylou polovinu byly obyvatelstvu vydány jednoprocentní státní dluhopisy. Celkem bylo tedy zadrženo 34,3% bankovek z původního množství v oběhu.

Počátky NBČ a spojení československé koruny se zlatem

Od roku 1926 následovalo období ekonomického rozmachu. Zrušením Bankovního úřadu a založením Národní banky československé byla odloučena měnová a fiskální politika. Vyrovnaný státní rozpočet a celkový příznivý hospodářský vývoj vytvořily předpoklad pro spojení československé koruny se zlatem. Dne 7. listopadu 1929 byla hodnota jedné koruny československé stanovena na 0,04458 g ryzího zlata. Příznivý vývoj přerušila světová krize v roce 1929, která postihla průmyslové odvětví. Krize zasáhla výrobu a odbyt, vznikl nápor na výši mezd, a došlo k silnému vzrůstu nezaměstnanosti. V únoru 1934 vláda řešila nepříznivou situaci snížením zlatého obsahu na 0,03715 g, aby se vyrovnala kupní síla koruny s kupní silou zlata. Stejný postup opakovala znovu v říjnu 1936 stanovením obsahu zlata na 0,03121 g. Po tomto zásahu do ekonomiky se podařilo udržet stabilitu československé koruny, která v meziválečné době patřila mezi solidní a volně směnitelné měny (Vencovský, Půlpán, 2005). Tento pozitivní vývoj trval bohužel jen do 29. září 1938, kdy byla podepsána Mnichovská dohoda. Ta ukončila dvacet let existence a suverenity první Československé republiky. Rozsáhlá česká pohraniční území byla postoupena Německu. Pohraniční území na jihu Slovenska a celá Podkarpatská Rus byla přidělena Maďarsku a část severní Moravy dostalo pod vládu Polsko. Na zabraných územích byly z oběhu staženy československé peníze a nahrazeny říšskou markou, maďarským pengő a polským zlotým. V říjnu bylo Slovensko prohlášeno za autonomní a vzniklo Česko-Slovensko. Stejně se musela přejmenovat i Národní banka Československá na Národní banku Česko-Slovenskou. V březnu 1939 vznikl samostatný Slovenský stát. Zbytek českých zemí obsadila německá armáda a říšský kancléř A. Hitler vydal výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Říšská banka určila kurz koruny na $1 \text{ RM} = 10 \text{ K}$, čímž byla koruna záměrně podhodnocena téměř o 30%. Před válkou se $1 \text{ RM} = 7,40 \text{ Kč}$. Národní banka Česko-Slovenská byla 31. března přejmenována na Národní banku pro Čechy a Moravu a byla podřízena Říšské bance v Berlíně (Vencovský, Kopecký, 2002).

Šestiletá okupace Československa značně zasáhla bankovní sektor a přinesla s sebou oslabení lidského, hospodářského, finančního a měnového potenciálu země. Největším zatížením bylo upřednostňování válečné výroby a krytí válečných výdajů Třetí

říše. Peněžní oběh byl válkou velmi zasažen. Koncem války obíhalo na území Československa šest měn. Mezi nimi již zmíněné německé marky, maďarské pengö, polské zloté, protektorátní koruny (viz. Příloha 1), slovenské koruny (viz. Příloha 1) a korunové poukázky (Němečková, 2008).

3.2.2 Měnová reforma roku 1945

Roku 1945 proběhla měnová reforma, která měla odstranit chaos měn a připravit znovuzavedení československé koruny. Byl vyhlášen zákaz oběhu německých marek, maďarských pengö a polských zlotých. Platnost protektorátních platidel se rozšířila na celé území českých zemí a platnost slovenských korun byla rozšířena na celé území Slovenska. Dále byla rozšířena platnost korunových poukázek z roku 1944 a obnovena platnost některých prvorepublikových platidel. Po těchto úpravách byl mezi českými a slovenskými korunami stanoven kurz 1:1. Dílčí opatření vyvrcholila zavedením koruny československé (viz. Příloha 1) s novou zkratkou Kčs. Každá fyzická osoba měla nárok na 500 Kčs výměnou za veškeré dřívější K, Kč a Ks. Zbytek odevzdané sumy byl uložen na tzv. vázaném vkladu, jehož čerpání bylo značně omezeno. Podnikům byly vyměněny peníze podle potřeby jejich provozních nákladů. Z oběhu bylo staženo kolem 124 miliard Kč a zpět do oběhu bylo dáno 19 miliard nových Kčs. Šlo tedy o pronikavou peněžní restrikcii a o radikálnější zásah, než jakým byla reforma v březnu 1919. Dalším důležitým krokem pro měnový a hospodářský vývoj, bylo určení kurzu nové koruny. Základem propočtu bylo vnitřní porovnání cen s cenami v předních západních zemích a podle toho byl stanoven kurz k americkému dolaru – 1 USD = 50 Kčs. Z takto určeného kurzu byl odvozen poměr koruny ke zlatu, a to 1 Kčs = 0,0177734 g zlata (Vencovský, Kopecký, 2002; Vencovský, 2003).

3.2.3 Měnová reforma roku 1953

V únoru 1948 vyhrála první poválečné volby Komunistická strana Československa. Začalo období mnoha změn jak v politickém, společenském tak i hospodářském vývoji. Veškerá zákonodárná, výkonnostní a soudní moc přešla do rukou KSČ. V březnu 1950 nahradila Národní banku československou Státní banka československá. Výrazný zásah do úspor obyvatelstva měla utajovaná peněžní reforma z roku 1953, jejímž cílem bylo odstranit nadbytečnou kupní sílu, zbavit stát dluhů, získat peníze pro státní rozpočet, získat kontrolu nad oběhem peněz a postihnout zejména střední a drobné podnikatele, kteří se novému režimu jevíli jako nepřátelé. Při reformě byl v dějinách poprvé použit při výměně peněz dvojitý metr. Byla připravena ve velmi krátké době úzkou pracovní skupinou ve spolupráci se Sovětským svazem. Ve dnech 1. - 4. června 1953 proběhla výměna peněz následovně:

- Občanům, nepatřícím do kategorie živnostníků, bylo vyměněno na osobu 300 Kčs starých peněz v poměru 5:1. Ostatní hotovost v poměru 50:1.
- Živnostníkům byla vyměněna veškerá hotovost v poměru 50:1.
- Prostředky na vázaných účtech z měnové reformy v roce 1945 byly v částce asi 80 mld. Kčs anulovány.
- Peníze uložené na vkladních knížkách byly přepočteny dle vkladu takto: do 5 000 Kčs v poměru 5:1; nad 5 000 - 10 000 Kčs v poměru 6,25:1; nad 10 000 - 20 000 Kčs v poměru 10:1; nad 20 000 - 50 000 Kčs v poměru 25:1; nad 50 000 v poměru 30:1; vklady složené po 16.5.1953 v poměru 50:1.
- Pokladní hotovosti hospodářských, rozpočtových a ostatních organizací byly přepočteny v poměru 50:1.
- Zrušily se státní cenné papíry, bez ohledu na jejich datum vydání.
- Byl stanoven kurz 1 USD = 7,20 Kčs; 1 sovětský rubl = 1,80 Kčs.

Výsledkem reformy bylo snížení platidel z částky 52,1 mld. Kčs na 1,4 mld. Kčs. Demonstrace proti reformě ze strany lidu byly vždy tvrdě potlačeny. Peněžní reforma postihla nejvíce lidi, kteří si spořili. Např. občan měl naspořeno 15 000 Kčs, po reformě mu zbylo pouhých 1 500 Kčs (Vencovský, 2003; Staněk, 1995).

Od roku 1953 až do roku 1989 se měnila jen vnější forma kovových a papírových peněz. Postupné nahrazování starých platidel novými si vyžádaly v roce 1960 změny státního znaku a názvu republiky na Československou socialistickou republiku, dále vyšší nároky na technické provedení bankovek a jejich ochranu před paděláním. V roce 1990 došlo opět ke změně státního znaku a změně názvu republiky na Českou a Slovenskou federativní republiku. Drobné oběživo se vydávalo se stejnými parametry, ale se změnou názvu a znaku republiky. Než došlo k zavedení nových papírových bankovek, byla na podzim roku 1992 uzavřena dohoda mezi českou a slovenskou politickou reprezentací o rozdělení společného státu. K 31.12.1992 přestala existovat ČSFR a od 1.1. 1993 vznikly místo ní dva samostatné státy, Česká republika a Slovenská republika (Vorel, 2000).

3.2.4 Měnová reforma roku 1993 a vznik České republiky

Jak již bylo výše řečeno dne 1. ledna 1993 vznikla samostatná Česká republika. Současně se vznikem České republiky, vznikla z bývalé Státní banky Československé Česká Národní banka, jejímž prvním guvernérem se stal Josef Tošovský. K oddělení české a slovenské měny došlo ve dnech 4. – 8. února 1993. K tomuto účelu byly opět použity kolky a to na 100 Kč, 500 Kč a 1000 Kč s platností do konce srpna roku 1993. Nebyly kolkovány 10 Kč, 20 Kč a 50 Kč, které platily do konce července roku 1993. Federální mince platily do konce listopadu roku 1993. Celkem bylo okolkováno bankovek za 92 mld. Kč. Československé koruny byly měněny za české v poměru 1:1. Každá osoba starší patnáct let si mohla směnit peníze v hodnotě do 4 000 Kč. Za dítě bylo možno směnit pouze za 1 000 Kč. Zbylou hotovost si mohl každý nechat zaslat na svoji poštovní adresu. Vklady v bankách byly přepočítány automaticky. Okolkováním bankovek vznikla česká korunová měna. V únoru 1993 byla společně s kolkovanými bankovkami vydána první česká bankovka, v hodnotě 200 Kč. Další bankovky měly hodnotu 20 Kč, 50 Kč, 100 Kč, 500 Kč, 1 000 Kč, 2 000 Kč a 5 000 Kč. Veškeré mince byly uvedeny do oběhu do konce roku 1993 a kromě haléřů, které byly postupně staženy z oběhu, platí dodnes. (Staněk, 1995). Stejně tak platí papírové bankovky, kromě 20 Kč

a 50 Kč. V případě padesátikoruny zajišťuje výměnu od 1. dubna 2012 do 31. března 2017 pouze Česká národní banka.

V roce 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie. Na rozdíl od Slovenska, které se stalo členem měnové unie a vyměnilo tak slovenské koruny za eura, Česká republika s podobným krokem v dohledné době nepočítá.

3.3 Měna Evropské unie

V roce 1991 se 15 členských států EU na schůzce v nizozemském městě Maastrichtu dohodlo, že v rámci úsilí o vytvoření ekonomické a měnové unie zavedou jednotnou měnu. Pro zapojení a přijetí eura jednotlivými státy, byla stanovena kritéria včetně dané míry inflace, úrokových sazeb a rozpočtových deficitů. Byla vytvořena Evropská centrální banka, která měla za úkol stanovovat úrokové sazby.

„Když bylo dne 1. ledna 1999 euro zavedeno, stalo se novou oficiální měnou 11 členských států, která nahradila dřívější národní měny, např. německou marku či francouzský frank, a to ve dvou fázích. V první fázi bylo euro zavedeno jako virtuální měna pro bezhotovostní platby a pro účely účetnictví, přičemž dřívější měny se používaly i nadále pro hotovostní platby a považovaly se za „dílčí jednotky“ eura. Dne 1. ledna 2002 pak bylo euro zavedeno v podobě bankovek a mincí (Evropská komise, 2011).“

V současné době má Evropská unie 27 členských států a z toho 17 států přijalo euro, jako svou hlavní měnovou jednotku. Jak bylo již výše zmíněno, Česká republika je členem EU, ale není členem měnové unie a to především díky prezidentu Václavu Klausovi, který euro nepodporuje a nedůvěřuje mu.

3.4 ČNB a měnový kurz

3.4.1 Vliv ČNB na měnový kurz

Česká národní banka (dále zkratka ČNB) je ústřední bankou České republiky a zároveň orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem. Ústřední sídlo ČNB je v ulici Na Příkopě 28 v Praze. Nejvyšší řídicí orgán ČNB je bankovní rada, členy jsou guvernér, dva viceguvernéři a čtyři členové bankovní rady (viz. Příloha 2). Všechny členy bankovní rady jmenuje prezident republiky na šestileté období. Hlavním cílem činnosti ČNB je péče o cenovou stabilitu. Dosažení a udržení cenové stability, tj. nízkoinflačního prostředí v ekonomice. V souladu se svým hlavním cílem, určuje měnovou politiku, vydává bankovky a mince, vykonává dohled nad bankovním sektorem.(ČNB, 2012).

Jednou z důležitých činností ČNB je kromě emise peněz stanovování kurzu české koruny vůči ostatním zahraničním měnám. Tyto kurzy jsou s platností od 2.1.2002 stanovovány ČNB na základě monitorování vývoje měn na mezibankovním devizovém trhu. Zveřejňované kurzy jsou stanovovány vždy ve 14:15 h s platností na aktuální den. Kromě denních kurzů devizového trhu publikuje ČNB také průměrné devizové kurzy za jednotlivé měsíce, kumulované měsíce, čtvrtletí a roky. Zveřejněná hodnota je aritmetickým průměrem z denních kurzů vyhlášených v pracovní dny za dané období. Průměrné kurzy za uvedená období se zveřejňují současně se zveřejněním posledního denního kurzu spadajícího do příslušného období (ČNB, 2012).

3.4.2 Měnový kurz

Měnový kurz vyjadřuje hodnotu ceny domácí měny v jednotkách zahraniční měny. Hodnota kurzu je utvářena na devizovém trhu v závislosti na vývoji nabídky a poptávky po jednotlivých měnách. Kurz ovlivňuje jak současný stav ekonomické a politické sféry, tak i budoucí očekávání vývoje ekonomiky a případné spekulace jednotlivých účastníků devizového trhu. Existují dva systémy měnových kurzů. Pevný (fixní) měnový kurz

vyjadřuje pevně stanovený nominální měnový kurz vůči jiné měně či koši cizích měn. Plovoucí měnový kurz je určen na devizových trzích v závislosti na poptávce a nabídce, a obecně u něj tedy dochází k neustálým pohybům (Brčák, Sekerka, 2010).

Zhodnocení a znehodnocení měnového kurzu

Pro měnový kurz je důležitý termín devalvace, který se používá u pevných měnových kurzů v souvislosti s úpravou parity kupní síly domácí měny vůči zahraniční měně, přičemž o této změně rozhoduje vláda nebo centrální banka. **Devalvací** se označuje znehodnocení, v jehož důsledku je nutné vynaložit více jednotek domácí měny na nákup jednotky zahraniční měny. Např. paritu 1 EUR = 27 CZK by centrální banka nahradila paritou 1 EUR = 30 CZK. Opačnou situaci vyjadřuje jev **revalvace** (Dědek, 2012).

V případě plovoucích měnových kurzů, kde se kurzy mění na základě tržních podmínek, označujeme znehodnocení měnového kurzu jako **depreciaci**. Při depreciaci se kurz zvyšuje. Naopak zhodnocení měnového kurzu vyjadřuje pojem **apreciace** při které dochází ke snížení kurzu. Je-li centrální bankou stanoveno rozpětí pro pohyb měnových kurzů, pak při pohybu uvnitř tohoto rozpětí hovoříme o depreciaci či apreciaci a při pohybu vně daného rozpětí se jedná o devalvaci nebo revalvaci (Brčák, Sekerka, 2010).

3.5 Inflace

*"ČNB provádí svou měnovou politiku v režimu cílování inflace a soustřeďuje se především na stabilitu spotřebitelských cen. **Inflace** je obvykle chápána jako opakovaný růst většiny cen v dané ekonomice. V praxi je inflace v oblasti spotřebitelských cen měřena jako přírůstek tzv. indexu spotřebitelských cen. V ČR inflaci měří ČSÚ. [...] Součástí cílování inflace je také její predikce, kterou ČNB publikuje ve Zprávách o inflaci (ČNB, 2012)."*

Inflace může mít tři stupně závažnosti. Mírná inflace má jednociferné hodnoty a jedná se o normální jev související s vývojem ekonomiky. Pádívá inflace se pohybuje kolem dvou až tříciferných hodnot. V tomto případě lidé přestávají důvěřovat penězům a mají tendenci se co nejrychleji zbavit hotovosti, kterou mají k dispozici. Poslední a nejzávažnější je tzv. hyperinflace při které hodnoty dosahují stovky až tisíce procent ročně. Lidé inklinují k zahraniční měně nebo se v krajních případech vracejí k naturální směně. Jedním z následků vysoké míry inflace je následný pokles kupní síly peněz. To je negativní především pro příjemce stálých nominálních příjmů. V případě nižšího nárůstu mezd než nárůstu inflace klesne reálný důchod obyvatel. Inflace je naopak výhodná pro dlužníky, kteří při vyšší míře inflace vrací dluh v méně hodnotných penězích (Urban, 2011).

Jak ovlivňuje inflace kupní sílu peněz

„Kupní síla peněz je ekonomický termín, který vyjadřuje množství zboží a služeb, které lze získat (koupit) za určité množství peněz při dané cenové hladině. Roste-li cenová hladina (tj. inflace), kupní síla peněz klesá, jelikož za stejné množství peněz jsme schopni nakoupit méně zboží a služeb. Naopak je tomu při všeobecném poklesu cenové hladiny, kdy zboží a služby „zlevňují“ a za stejné množství peněz jsme schopni získat více tohoto zboží a služeb“ (Konečný, 2012).

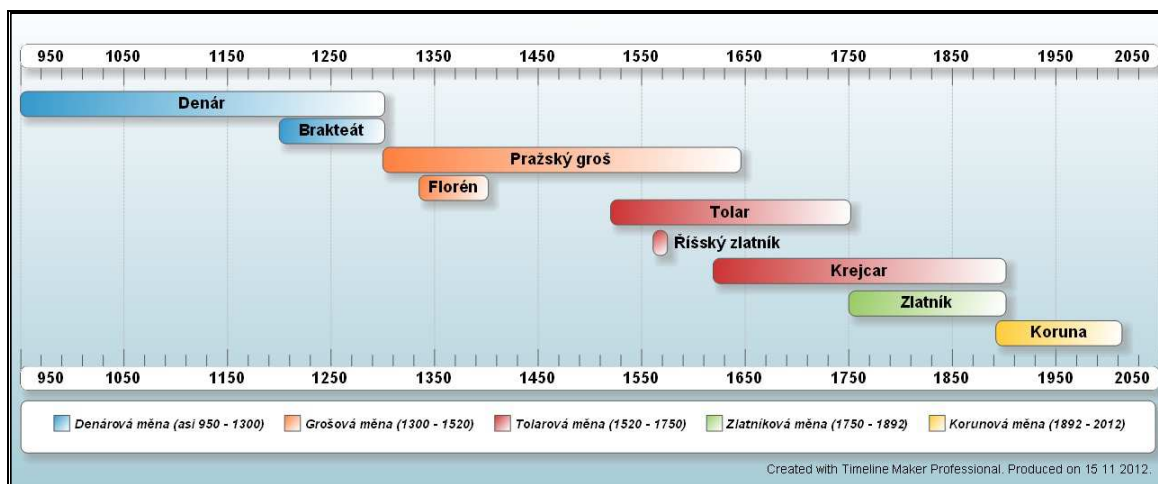
Jak již bylo řečeno inflace je definována jako projev ekonomické nerovnováhy, jehož vnějším znakem je růst cenové hladiny. Jde o nepřetržitý růst agregátní cenové hladiny v čase, který zachycuje veškeré zboží a služby. Zdražování cen je tedy způsobeno růstem inflace. Současně s tím dochází k růstu množství peněz v ekonomice a tudíž k poklesu kupní síly peněžní jednotky (Brčák, Sekerka, 2010).

4 Vlastní práce

4.1 Časové osy vývoje české měny

Vývoj českých mincí je poměrně obsáhlý a ne vždy přesně definovaný. Mince se vzájemně prolínaly a mnohdy platily současně. Stejně tak měnové jednotky korunového systému, které se vystřídaly během jednoho tisíciletí nemusejí být z textu snadno pochopeny, jako z přehledných časových os. Proto byly na základě teoretické části práce v programu Timeline Maker Professional vytvořeny dva grafy, týkající se české měny.

Graf č. 2: Oběh základních mincí na českém území v letech 950 až 2012

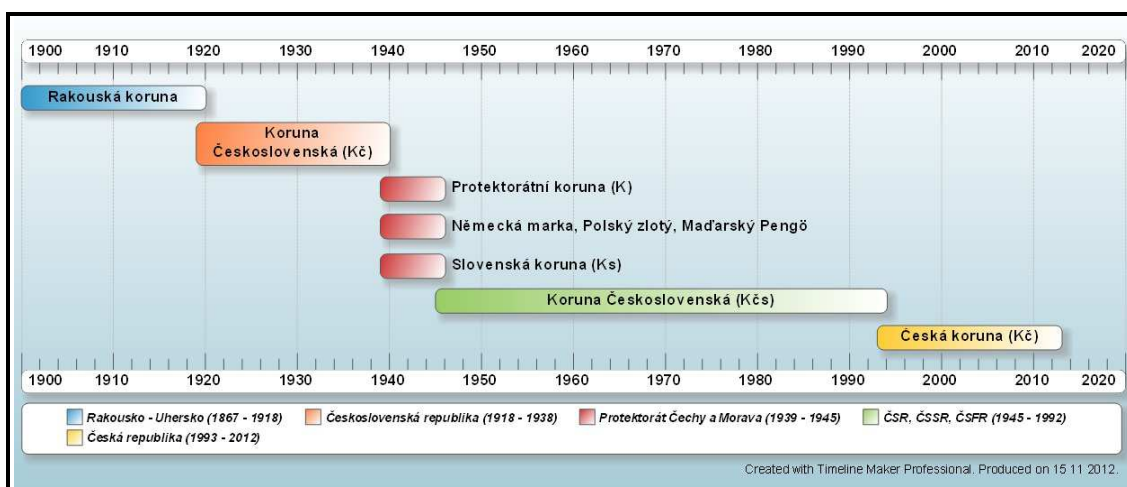

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Graf č. 2 znázorňuje oběh základních mincí v letech 950 až 2012 na českém historickém území. V tomto období se vystřídaly celkem čtyři měnové systémy. Prvním byl denárový měnový systém trvající přibližně 350 let. Jeho měnovou jednotkou byl denár. Ke konci 13. století se začaly vyrábět brakteáty, které měly zastavit znehodnocování denárů. V roce 1300 se přešlo na grošový měnový systém, jehož

základní měnovou jednotkou byl pražský groš. O 35 let později se za vlády Jana Lucemburského razily také florény, které byly jednou z mála mincí ze zlata. Pražský groš byl v oběhu až do roku 1644. Od roku 1520 nahradil grošovou měnu tolarový měnový systém s tolařem, jako základní měnovou jednotkou. V roce 1561 se stal na dvanáct let základní měnovou jednotkou říšský zlatník. Jeho neoblíbenost mezi lidem se mu stala osudným a měnovou jednotkou se stal opět tolar. Po začátku třicetileté války byl schválen nový mincovní řád a jeho základem se stal krejcar, přesto se jedná stále o tolarový měnový systém. V roce 1750 se začalo používat označení zlatník místo tolaru a přešlo se tím na zlatníkovou měnu trvající do roku 1892. V roce 1892 vzniká korunová měna, podle nově vzniklé mince zvané koruna, která se o osm let později, tedy v roce 1900, stává základní měnovou jednotkou české měny a zůstává jí i v dnešním 21. století..

Graf č. 3: Měnové jednotky od roku 1900 do roku 2012

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

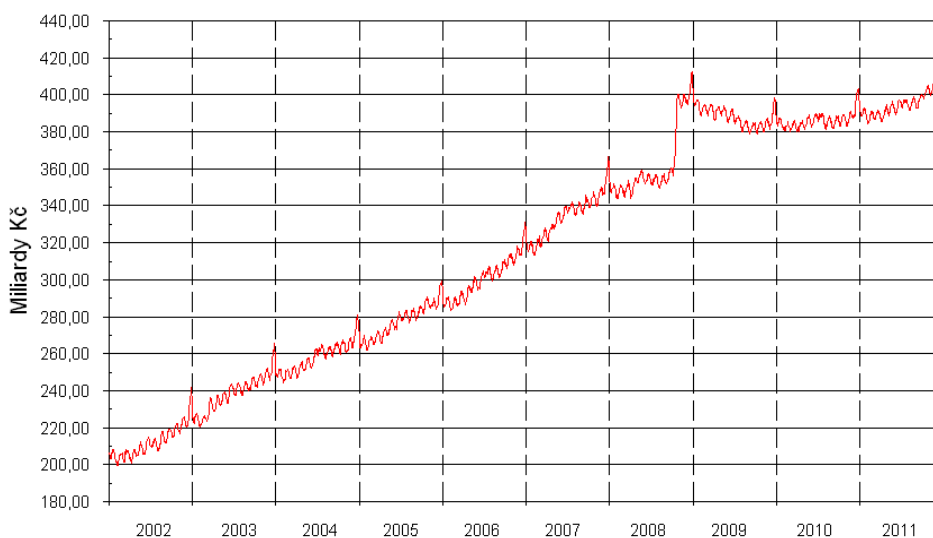
Graf č. 3 zaznamenává přehled měnových jednotek na území bývalého Rakousko-Uherska, Československé republiky, Protektorátu Čechy a Morava, Československé socialistické republiky, Československé federativní republiky a současné České republiky od roku 1900 do roku 2012. První zlaté koruny dělicí se na 100 haléřů vznikly v srpnu 1892, přesto se koruna (K) stala měnovou jednotkou až v roce 1900, do té doby

se počítalo na zlatníky a krejčary. Se vznikem Československé republiky byla zavedena koruna československá (Kč). Během okupace německými vojsky byla československá koruna nahrazena protektorátní korunou (K) a společně s německou markou tvořily základní měnové jednotky v protektorátu. Na zabraných pohraničních územích, obíhaly polské zloté a maďarské pengö. Slovensko mělo slovenské koruny (Ks). Po obnovení Československé republiky v květnu 1945 byla zavedena koruna československá (Kčs). Prvního ledna 1993 vznikly dva samostatné státy Česká republika a Slovenská republika. Zatímco v České republice je měnovou jednotkou od začátku až do dnes česká koruna (Kč) na Slovensku přešli ze slovenské koruny v roce 2009 na společnou měnu pro evropskou unii. Měnovou jednotkou Slovenska je dnes euro.

4.2 Množství oběživa v ČR

Společně se zvyšujícím se počtem obyvatel, roste logicky potřeba většího množství oběživa pro uspokojení trhu. Na Obrázku č. 1 je zachycen vývoj výše oběživa od začátku roku 2002 až po konec roku 2011. Nejvyšší nárůst oběživa byl zaznamenán ke konci roku 2008. V roce 2009 došlo po dlouhé době k meziročnímu poklesu množství oběživa.

Obrázek č. 1: Vývoj výše oběživa od 1.1. 2002 do 31.12.2011

Zdroj: ČNB, <http://www.cnb.cz/cs/platidla/obeh/obeh.html>

Na Obrázku č. 2 je uveden přehled množství mincí a bankovek ke konci roku 2010 a 2011. Hodnota peněz v oběhu k 31.12. 2011 činila 412,0 mld. Kč. Oproti roku 2010 stoupla hodnota oběživa meziročně o 20,3 mld. Kč. I přes tento nárůst se hodnota oběživa v ČR pohybuje mírně pod dlouhodobým růstovým trendem, což je patrné z výše uvedeného Obrázku č. 1.

Obrázek č. 2: Množství bankovek a mincí v oběhu k 31.12 let 2010 a 2011

Množství bankovek a mincí v oběhu k 31. 12. 2010 a 31. 12. 2011				
Nominální hodnota	mil. Kč		mil. kusů	
	2010	2011	2010	2011
5000Kč	120 676,0	124 915,3	24,1	25,0
2000Kč	111 154,2	124 666,5	55,6	62,3
1000Kč	122 600,6	123 681,3	122,6	123,7
500Kč	10 372,3	10 699,6	20,7	21,4
200Kč	10 228,9	10 600,4	51,1	53,0
100Kč	4 841,6	5 028,1	48,4	50,3
50Kč	824,2	606,9	16,5	12,1
20Kč	104,3	104,2	5,2	5,2
Bankovky celkem	380 802,1	400 302,3	344,3	353,0
50Kč	3 135,5	3 614,6	62,7	72,3
20Kč	2 922,5	2 952,8	146,1	147,6
10Kč	1 685,4	1 729,4	168,5	172,9
5Kč	973,9	1 006,4	194,8	201,3
2Kč	684,5	709,8	342,2	354,9
1Kč	417,2	434,7	417,2	434,7
0,50Kč	183,4	183,3	366,9	366,5
Oběžné mince celkem	10 002,4	10 630,9	1 698,5	1 750,3
Mince z drahých kovů	889,1	1 019,5	1,8	1,9
Celkem	391 693,6	411 952,7	2 044,6	2 105,2

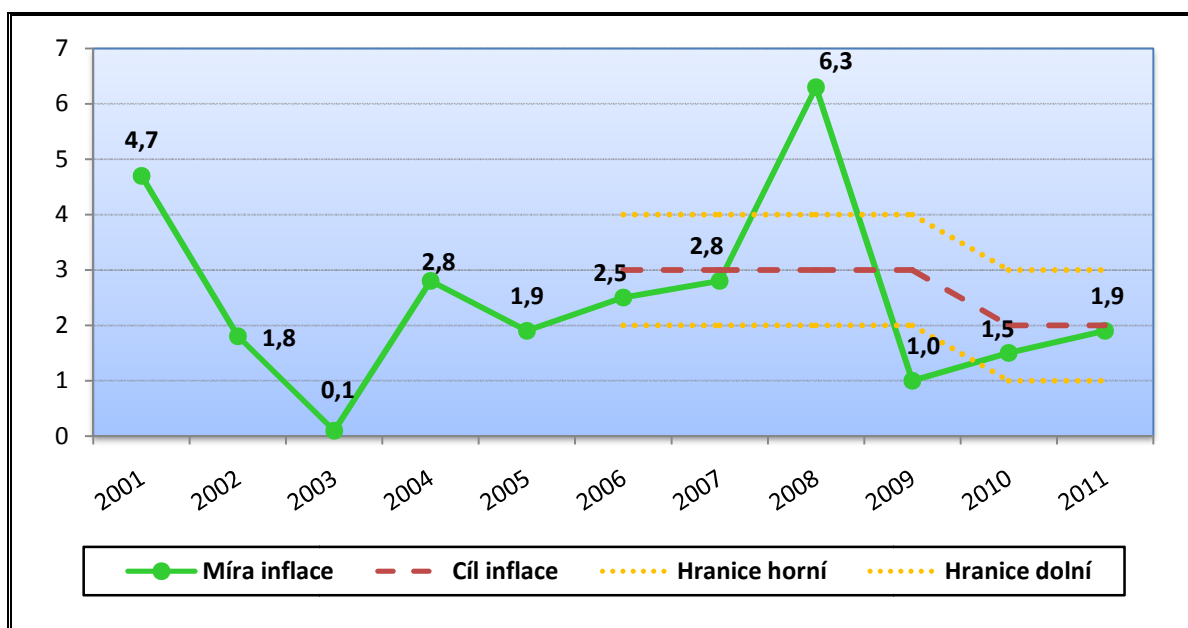
Zdroj: ČNB, http://www.cnb.cz/cs/platidla/obeh/struktura_/index.html

4.3 Vývoj inflace v ČR

Jak již bylo zmíněno inflace může být definována jako projev všeobecného růstu cenové hladiny. Pokud dochází naopak k poklesu cenové hladiny, hovoří se o deflaci. Výrazem dezinflace se označuje zpomalování tempa růstu cenové hladiny. Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12-ti předchozích měsíců.

V dubnu 2001 bylo rozhodnuto o přechodu k cílování celkové inflace v následujících letech. Pro období leden 2002 - prosinec 2005 bylo vyhlášeno pásmo, které začínalo v lednu 2002 na úrovni 3 - 5 % a končilo v prosinci 2005 na úrovni 2 - 4 %. Pro období od ledna 2006 byl vyhlášen inflační cíl ve výši 3 % s tolerančním pásmem ve výši jednoho procentního bodu oběma směry. V březnu 2007 byl vyhlášen nový inflační cíl ve výši 2 % platný od ledna 2010 s tím, že ČNB bude stejně jako doposud usilovat o to, aby se skutečná hodnota inflace nelišila od cíle o více než jeden procentní bod na obě strany (ČNB, 2012).

Graf č. 4: Průměrná roční míra inflace v ČR v letech 2001 až 2011 (v %)

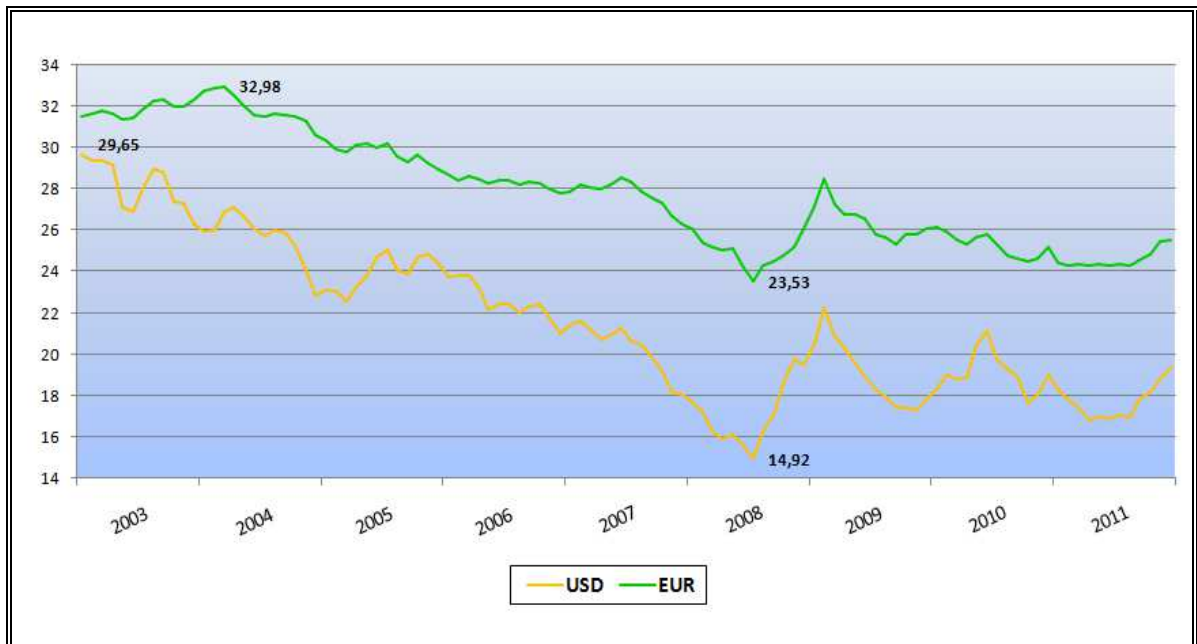
Zdroj: vlastní zpracování; data převzata z internetových stránek ČSÚ: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace

Výše uvedený Graf č. 4 znázorňuje průměrnou roční míru inflace v ČR v letech 2001 až 2011. Od roku 2006 jsou zde červeně vyznačeny původně stanovené cíle míry inflace včetně žlutého přijatelného rozmezí. Je tedy patrné, že stanoveného cíle bylo dosaženo v letech 2006, 2007, 2010 a 2011. Historicky nejnižší úroveň dosáhla inflace v roce 2003, kdy byla její hodnota rovna téměř nule. Nejúspěšnějším z hlediska plnění cíle pro celkovou inflaci byl rok 2011. Naopak nejhůře z hlediska plnění cíle na tom byl rok 2008. Prohlubující se finanční krize ve vyspělých zemích dopadla i na ČR. Situaci komplikovalo i zvyšování regulovaných cen a nepřímých daní spolu s přechodným nárůstem cen potravinářských a energetických komodit v první polovině roku a jejich následný stejně prudký pád. ČNB na danou situaci zareagovala snížením úrokových sazeb, což se později ukázalo jako dobré rozhodnutí (ČNB, 2008). V návaznosti na rok 2008 klesala inflace i v roce 2009. Meziroční míra inflace se ve druhé polovině roku pohybovala blízko nuly, tedy pod spodní hranicí stanoveného cíle, což bylo přisouzeno neočekávaně silné recesi. (ČNB, 2009). V roce 2011 se inflace pohybovala po většinu roku v těsné blízkosti inflačního cíle. Teprve v posledních dvou měsících se zvýšila přibližně o půl procentního bodu. To bylo přisouzeno tomu, že obchodníci promítli do cen potravin vyšší sazbu DPH s předstihem, přestože toto opatření nabylo účinnosti až počátkem letošního roku (ČNB, 2011). Jelikož se inflace v roce 2010 a 2011 pohybovala v cíleném koridoru, můžeme říci, že je vývoj inflace v těchto letech stabilní.

4.4 Vývoj kurzu koruny

Mezi významné a světem sledované měny patří americký dolar (USD) a euro (EUR), proto bude porovnána stabilita české koruny (CZK) právě vůči těmto dvěma světově nejrozšířenějším měnám. Nejprve bude uveden vývoj kurzu v letech 2003 až 2011. Následně pro porovnání současné stability budou zobrazeny grafy jejichž daty jsou průměrné měsíční kurzy za první tři kvartály posledních dvou let.

Graf č. 5: Vývoj průměrného měsíčního kurzu CZK vůči USD a EUR v letech 2003-2011

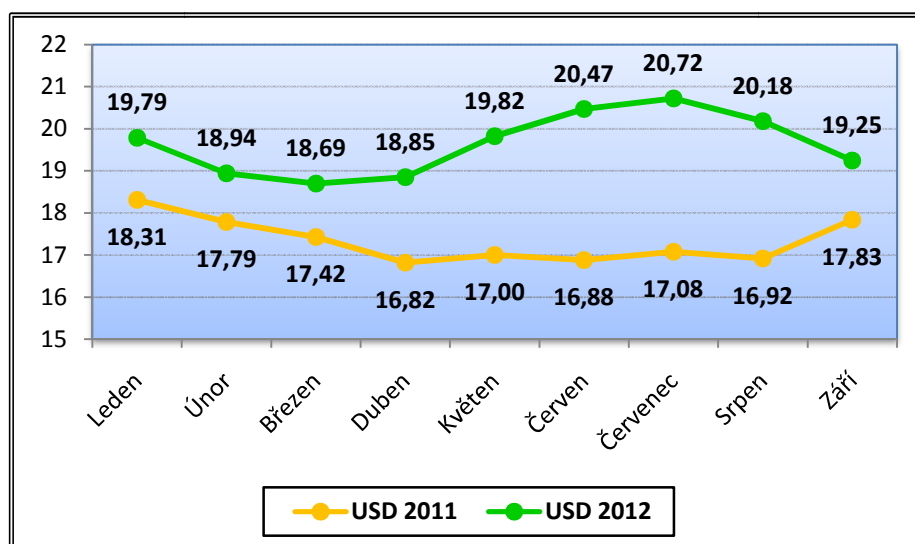
Zdroj: vlastní zpracování, data ČNB, 2012

Graf č. 5 znázorňuje vývoj průměrného měsíčního kurzu CZK vůči USD a EUR v letech 2003 až 2011. Kurz CZK/EUR nejprve mírně oslaboval do hodnoty 32,98 CZK/EUR, ale po vstupu ČR do EU začal posilovat a víceméně posiloval až do poloviny roku 2008, kdy dosáhla koruna historicky nejsilnější hodnoty vůči euru 23,53 CZK/EUR. U dolaru začátkem roku 2003 oslabila koruna na 29,65 CZK/USD. Poté střídavě posilovala a oslabovala až do poloviny roku 2007, kdy nastal trend výrazného posilování koruny až k historicky nejnižší hodnotě 14,92 CZK/USD. Ekonomická krize dopadla i na ČR a koruna začala oslabovat vůči euru i dolaru. Zatímco kurz vůči euru se od poloviny roku 2009 vyvíjel v rozmezí 24 - 26 CZK/EUR, kurz koruny vůči dolaru se naproti tomu vyvíjel dost nerovnoměrně.

4.4.1 Kurz koruny vůči americkému dolaru

Americký dolar je oficiální měna Spojených států amerických a některých dalších států. USD je nejpoužívanější měnou v mezinárodních transakcích a často je tak využíván jako bankovní rezerva. V oběhu je USD od 2. dubna 1792. Jeden dolar se člení na 100 centů (dále zkratka c). Mince mají nominální hodnoty 1 c, 5 c, 10 c, 25 c, 50 c a 1 dolar. Bankovky mají nominální hodnoty 1, 2, 5, 10, 20, 50 a 100 dolarů.

Graf č. 6: Průměrný měsíční kurz CZK k USD v roce 2011 a 2012

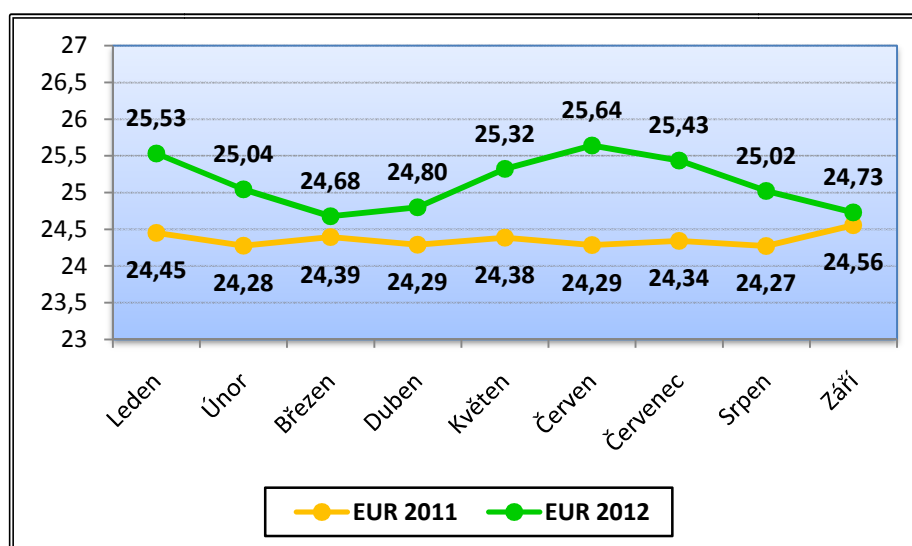
Zdroj: vlastní zpracování, data ČNB, 2012

Na Grafu č. 6 je přehled o vývoji průměrného měsíčního kurzu české koruny k USD za první tři kvartály roku 2011 a 2012. Z porovnání je patrné, že zatímco v prvním kvartálu současného roku 2012 USD klesal a v následujících měsících až do července rostl, v roce 2011 USD shodně klesal v prvním kvartálu, ale v dalších měsících byl téměř beze změny. V roce 2011 měla koruna největší sílu vůči dolaru v dubnu a nejslabší byla hned na začátku roku. V roce 2012 si vedla koruna nejlépe v březnu a nejhůře v červenci.

4.4.2 Kurz koruny vůči euru

Euro bylo zavedeno 1. ledna 1999 jako společná měna tehdy jedenácti evropských států. Euro je měna eurozóny a po americkém dolaru druhý nejdůležitější reprezentant ve světovém měnovém systému. Dnes je euro oficiálním platidlem v 17 z 27 států Evropské unie (těchto 17 států tvoří eurozónu) a v šesti dalších zemích mimo EU. Jedno euro se člení na 100 centů. Euromince mají nominální hodnoty 1 c, 2 c, 5 c, 10 c, 20 c, 50 c, 1 euro a 2 eura. Eurobankovky mají nominální hodnoty 5, 10, 20, 50, 100, 200 a 500 euro.

Graf č. 7: Průměrný měsíční kurz CZK k EUR v roce 2011 a 2012

Zdroj: vlastní zpracování, data ČNB, 2012

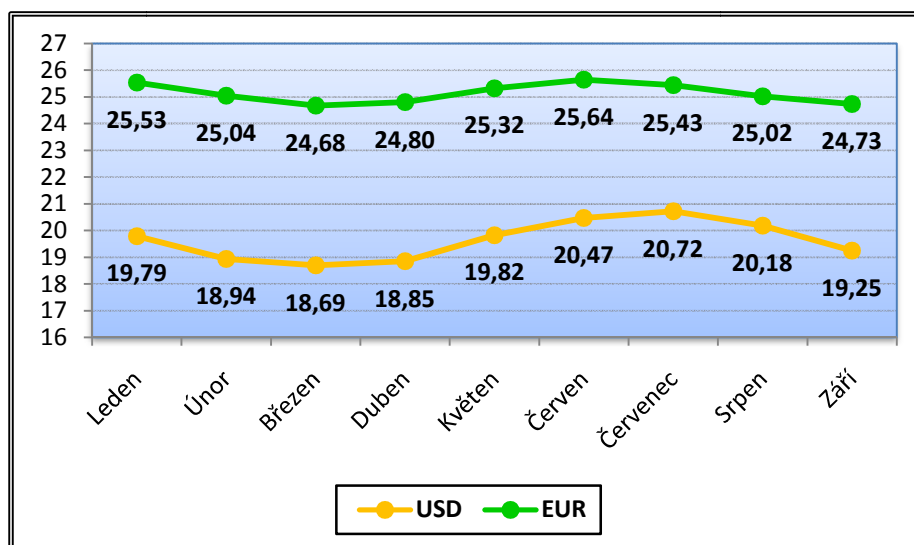
Graf č. 7 znázorňuje vývoj průměrného měsíčního kurzu CZK vůči euru za první tři kvartály roku 2011 a 2012. Z grafu je patrné, že průměrný měsíční kurz CZK k EUR byl ve všech měsících roku 2012 vyšší než v roce 2011. Nejmenší rozdíl v meziročním srovnání byl v září 2012, a to nárůstem o pouhých 0,17 CZK oproti září 2011. Naopak největší rozdíl byl v červnu, kdy oproti roku 2011 vzrostl v červnu 2012 kurz o 1,35 CZK. Češi tedy zaplatili za letní zahraniční dovolené 2012 více než v předchozím roce. Z hlediska kupní síly na tom byla koruna lépe v roce 2011, kdy bylo možné pořídit jedno

euro v rozmezí za 24,27 – 24,56 korun. V roce 2012 už vyjde jedno euro přibližně na 24,68 – 25,64 korun. To znamená, že zahraniční nákupy vyjdou průměrně o korunu draž než v loňském roce.

4.4.3 Současný vývoj kurzu koruny vůči USD a EUR

Na Grafu č. 8 je vidět, jak v prvních třech kvartálech roku 2012 posilovala a slábla koruna vůči americkému dolaru a vůči euru. Nejlépe na tom byla koruna u obou zahraničních měn v březnu, kdy jsme za jedno euro zaplatili v průměru 24,68 Kč a za jeden dolar průměrně 18,69 Kč. Naopak nejhůře si v daném rozmezí koruna vedla u eura v červnu průměrným kurzem 1 EUR = 25,64 CZK a u dolaru v červenci průměrným kurzem 1 USD = 20,72 CZK.

Graf č. 8: Průměrný měsíční kurz CZK vůči USD a EUR za rok 2012

Zdroj: vlastní zpracování, data ČNB, 2012

Americký dolar i euro v roce 2012 oproti roku 2011 podražilo, jak je patrné z Grafů č. 6 až 8. Došlo k celkovému růstu cen. Změny u eura v roce 2012 nejsou příliš patrné, dá se tedy říci, že je koruna vůči euru v prvních třech kvartálech letošního roku stabilní. U USD je rozdíl větší, konkrétně 2,03 CZK, což nesevídčí o přílišné stabilitě.

5 Zhodnocení výsledků a diskuse

Tvrzení, že se historie opakuje, může být aplikováno i na vývoj měny. V práci byly zachyceny některé paralely mezi jednotlivými stoletími. Nejstarší paralelou ve vývoji ekonomiky je neustálý nedostatek financí ve státní správě. Jednou z neúčinnějších metod, jak si stát obstarával peníze, byla devalvace měny. Ať už šlo o denáry v 10. století, groše ve 14. století, toлары v 16. století nebo krejcary v 18. století. V podstatě platí, že mince pocházející z pozdější doby, má menší obsah stříbra než mince z doby předchozí.

Devalvací měny docházelo ke zvyšování cenové hladiny při relativní stabilitě mezd vyplácených v méně jakostních mincích. Nepřetržité znehodnocování mincí, a následné zavedení papírových peněz nadměrné emitace měly za následek vznik inflace. Jakmile došlo k vysokému zadlužení státu a peníze ztratily svoji hodnotu, byl tento problém řešen vyhlášením bankrotu, který ožebračil všechny vrstvy obyvatelstva. Bankrot byl vyhlášen v letech 1623 a 1811. Podobný dopad na obyvatele měla měnová reforma v roce 1953, kdy vládnoucí komunistická strana snížila množství oběživa z 52,1 mld. Kčs na pouhých 1,4 mld. Kčs.

Na rozdíl v letech 1934 – 1936, kdy byla koruna spojena se zlatem, bylo snižování obsahu zlata koruny spojeno se zcela jiným záměrem než s obohacováním státu, a sice se stabilizací cenového a měnového vývoje v době hospodářské krize. Po tomto zásahu se podařilo udržet stabilitu československé koruny, která v meziválečné době patřila mezi solidní a volně směnitelné měny.

Hlavním cílem práce bylo popsat historii a vývoj české měny. Výsledkem je přehled měnových systémů používaných od 10. století do současnosti. Česká měna má kořeny v denárovém měnovém systému a prozatím končí korunovým měnovým systémem. Možná změna do budoucna je v přechodu na společnou měnu evropské unie, ale euro je Čechy vnímáno převážně negativně a koruny by se neradi vzdávali.

Jednou z velkých výhod eura je snazší cestování, odstranění poplatků za směnu a pro občany evropské unie hmatatelným symbolem evropské identity. Přesto vnímám euro spíše negativně. Koruna je jedním ze symbolů České republiky a je výhradně v péči ČNB, která má větší volnost než kdybychom patřili do eurozóny.

V roce 2011 byl vývoj inflace vzhledem ke stanovenému cíli velmi pozitivní. Po většinu roku se pohybovala v těsné blízkosti inflačního cíle. Teprve v posledních dvou měsících se míra zvýšila přibližně o půl procentního bodu v důsledku toho, že obchodníci promítli do cen potravin vyšší sazbu DPH s předstihem, přestože toto opatření nabylo účinnosti až počátkem roku 2012. V důsledku převážně pozitivního vývoje průměrné roční míry inflace v roce 2010 a 2011, můžeme toto období ohodnotit jako cenově stabilní.

Vývoj kurzu koruny vůči dolaru a euru v prvních třech kvartálech roku 2012 vzrostl oproti roku 2011. Koruna tedy oslabila jak u eura tak u dolaru. Znamená to tedy, že kupní síla koruny se vůči euru a dolaru snížila a tím pádem zaplatili Češi za nákupy v zahraničí více než v předcházejícím roce. Naopak zahraniční turisté nakoupili v ČR levněji.

6 Závěr

České země zažily celkem pět měnových systémů. Denárový měnový systém počínající přibližně v roce 950 a končící v roce 1300. Grošový měnový systém v letech 1300 až 1520. Tolarový měnový systém od roku 1520, který v roce 1750 přešel na zlatníkový měnový systém. A od roku 1892 až do současnosti platí korunový měnový systém.

Československo má i přes poměrně krátkou existenci pestrou měnovou historii. Bylo poznamenáno čtyřmi rozdílnými hospodářskými a politickými systémy. První republika byla založená na demokratických a liberálních principech. Po roce 1939 následovala tvrdá německá okupace a druhá světová válka. V roce 1948 se stala součástí socialistického bloku a byla pod přímým politickým a ekonomickým vlivem Sovětského svazu. V roce 1989 se po sametové revoluci vrátila země k demokracii a zůstala demokratickým státem i po roce 1993, kdy vznikla Česká republika.

Republika zažila celkem čtyři měnové reformy. V roce 1919 při vzniku první republiky, v roce 1945 po skončení druhé světové války, v roce 1953 při budování socialismu a nakonec v roce 1993 při vzniku samostatné České republiky. Občany nejvíce zasáhla radikální reforma z roku 1953, během které byl poprvé v historii použit dvojitý metr při vyměňování oběživa. Tato reforma postihla nejvíce lidi, kteří si spořili. Např. občan měl naspořeno 15 000 Kčs, po reformě mu zbylo pouhých 1 500 Kčs.

Nyní má Česká republika jako svou hlavní měnovou jednotku korunu. Do budoucna je možné, že se ČR stane součástí evropské měnové unie a přijme euro jako svoji měnu. V současnosti k tomu není důvod, jelikož je koruna vůči euru stabilní. Navíc s ohledem na ekonomickou krizi Řecka by momentální přijetí eura nebylo moudré.

7 Seznam použitých zdrojů

Knížní publikace

BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. Makroekonomie. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5

HÁSKOVÁ, Jarmila a kol. *Československé bankovky, státovky a mince: 1919-1992*. 1.vyd. Praha: Lunarion, 1993. 128 s. ISBN 80-85774-05-4.

NĚMEČKOVÁ, Věra. *Naše měna a peníze v zajetí politiky 1938-1947: o československé měnové reformě 1945*. 1. vyd. Praha: Libri, 2008. 167 s. ISBN 978-80-7277-362-6.

NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. 2. přepracované vyd. Praha: Academia, 1986. 336 s.

PETRÁŇ, Zdeněk. *První české mince*. 1. vyd. Praha: Set Out, 1998. 239 s. ISBN 80-902058-9-5

PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚRSKÝ. *Encyklopedie české numismatiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1996. 349 s. ISBN 80-85983-09-5

PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚRSKÝ. *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 2001. 310 s. ISBN 80-7277-067-5

STANĚK, Jaroslav. *Peníze v Českých zemích*. Jan Bajer. 1. vyd. Praha: P.A.S., 1995. 239 s. ISBN 80-901893-1-8.

URBAN, Jan. *Teorie národního hospodářství*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 559 s. ISBN 978-80-7357-579-3

VANDAS, Jiří. *Mince a platidla*. 1. vyd. Praha: Magnet-Press, 1994. 220 s. ISBN 80-5847-15-9

VENCOVSKÝ, František. *Vzestupy a propady československé koruny: Historie československých měnových poměrů 1918-1992*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003. 248 s. ISBN 80-245-0497-9.

VENCOVSKÝ, František, Ladislav KOPECKÝ a kol. *Lidé a Peníze*. 1. vyd. Praha: Createam, 2002. 68 s. ISDN 80-903191-1-4.

VENCOVSKÝ, František, Karel PŮLPÁN a kol. *Dějiny měnových teorií na českém území*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2005. 485 s. ISBN 80-245-0992-X

VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: průvodce dějinami peněz v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Rybka, 2000. 551 s. ISBN 80-86182-36-3

Monografická publikace

VENCOVSKÝ, František. *Měnová politika v české historii*. 1. vyd. Praha: Česká národní banka, 2001. 95s.

Článek v seriálové publikaci

VENCOVSKÝ, František. Naše měnové reformy a odluky. *Finance a úvěr*, 1993, č. 9, s. 394.

Internetové zdroje

ČNB. *Česká národní banka: Inflace* [online]. 2003 - 2012 [cit. 2012-11-16]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/statistika/inflace/>

ČNB. *Česká národní banka: Jakým způsobem stanovuje ČNB kurz*. [online]. 2003-2012 [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/jakym_zpusobem_stanovuje_cnb_kurz.html

ČNB. *Česká národní banka: O ČNB* [online]. 2003-2012 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

ČNB. *Výroční zpráva 2008* [online]. 2008 [cit. 2012-11-19]. ISBN 978-80-87225-13-4. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocn_zpravy/download/vyrocn_zprava_2008.pdf

ČNB. *Výroční zpráva 2009* [online]. 2009 [cit. 2012-11-19]. ISBN 978-80-87225-19-6. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocn_zpravy/download/vyrocn_zprava_2009.pdf

ČNB. *Výroční zpráva 2011* [online]. 2011 [cit. 2012-11-19]. ISBN 978-80-87225-35-6. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocn_zpravy/download/vyrocn_zprava_2011.pdf

DĚDEK, Oldřich. *Výkladový slovníček. Zavedení Eura v České republice* [online]. Datum příspěvku 2012-04-18. [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=D

Evropská komise. *Hospodářské a finanční věci: Euro* [online]. 2011 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_cs.htm

KAŠPAR, Leoš. *Malý groš. Stribrnak.cz* [online]. Příspěvek přidán 2008-02-13. [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://stribrnak.cz/maly-gros-maley-gross>

KONEČNÝ, Pavel. *Kupní síla peněz*. In: *Elseaz.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: <http://www.elseaz.cz/slovník/kupni-sila-penez/>

8 Přílohy

Příloha 1: Ukázky mincí

Denár

Brakteát

Pražský groš

Parvus

Zlatník - florén

Thaler

Říšský zlatník

Bílý groš

Malý groš

Krejcar český

Měděný krejcar

Fenik

Měděný halěr

Grešle

Bankocedule

Anticipační list

Okolkovaná Rakousko-uherská stikoruna

Československá stokoruna z roku 1920

Československá stokoruna z roku 1931

Protektorátní stokoruna z roku 1941

Slovenská stokoruna z roku 1940

Československá stokoruna z roku 1945

Československá stokoruna z roku 1961

Československá stokoruna z roku 1989

Česká stokoruna z roku 1993

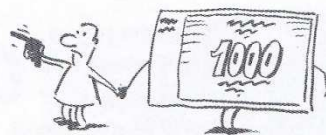
Příloha 2: Bankovní rada ČNB

Bankovní rada	Jméno	Funkce	Jmenování do fce
	<i>Miroslav Singer</i>	guvernér	1. července 2010
	<i>Mojmír Hampl</i>	viceguvernér	1. března 2008
	<i>Vladimír Tomšík</i>	viceguvernér	1. července 2010
	<i>Kamil Janáček</i>	člen BR	1. července 2010
	<i>Lubomír Lízal</i>	člen BR	13. února 2011
	<i>Pavel Řežábek</i>	člen BR	13. února 2011
	<i>Eva Zamrazilová</i>	členka BR	1. března 2008

Zdroj: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/clenove_bankovni_rady/index.html

Příloha 3: Finanční desatero

1/ *Chraňte své peníze i sebe před zloději, chráňte se před padělků.*

2/ *Nenechte své peníze zahálet. Vaše peníze musí pracovat, i když Vy spíte.*

3/ *Pečlivě zvažujte a vybírejte, komu své peníze svěříte. Pečlivě zkoumejte všechny nabídky bank. Ta na první pohled atraktivní nemusí být tou nejlepší.*

4/ *Pečujte o svůj úvěrový profil tak, aby Vaše šance v případě potřeby úvěru byly co nejvyšší. Neměňte příliš často zaměstnání ani adresu, platě své domácí účty včas, nemějte příliš mnoho půjček a finančních závazků atd. Půjčujte si obezřetně a vyhýbejte se úvěrové pasti, která neodpovídá Vaším příjmům.*

5/ *Vytvořte si svůj životní investiční program, vytvořte své investiční portfolio. Při zvažování vyšší míry investičního rizika zvažte především, kolik si můžete dovolit ročně ztratit. Diverzifikací investic snížíte svá rizika aneb: Nedávejte všechna vejce do jednoho košíku!*

6/ *Myslete na svoji nezávislost, „zadní kolečka“. Zvolte optimální koncept pojištění a spoření, který Vám bude vyhovovat.*

7/ *Naučte se pracovat s „novými penězi“. Pečlivě zvažte, který druh bezhotovostního placení Vám vyhovuje. Volte takový druh platebních karet, které nezatíží Vaše finance poplatky neúměrnými službám a které skutečně potřebujete.*

8/ *Nezapomeňte, že řízení Vašich financí začíná každodenním sledováním a zvažováním Vašich příjmů a výdajů.*

9/ *Bedlivě sledujte každodenní dění na trhu peněz a financí, naučte se rozumět řeči čísel a financí.*

10/ *Připomeňte si občas známá úsloví: „Peníze jsou dobrý sluha, ale špatný pán“ a „Peníze jsou nástroj moudrých a cíl hlupáků“.*